

Colofon

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' geregistreerd onder ISSN 1388-7165

Redactie:

Joop Frankenhuizen (eindredacteur)
Jan Rouwenhorst
Fred de Wit

Redactieadres:

J.A. Frankenhuizen, Trilgras 16,
3648JD Wilnis. Tel: 0297-282938
e-mail: jfrankenhuizen@hetnet.nl

Bestuur:

Mr. J.C. van Loo, voorzitter.
Tel: 0297-288009

Dhr. P.A. van Golen, secretaris.
Herenweg 23, 3645DE Vinkeveen.
Tel: 0297-261672

Penningmeester vacant

Mw. B. van Tol-Burgers,
2^e penningmeester en genealogie
Tel: 0297-284213

Dhr. A. Hagen, bibliotheek, documentatie
en internet. Tel: 0297-287550

Mr. A. G. van Solinge, cultuur- en
rechtsgeschiedenis en publicaties
Tel: 0297-289126

E. Swaab, public relations
Tel: 0297-287469

Mw. W. Dijkxhoorn, archeologie,
monumenten, excursies en lezingen
Tel: 0297-285373

Ledenadministratie

L.M. Rimmelenkamp, Rozenobel 27,
3641NJ Mijdrecht
Tel: 0297-286170

Postadres vereniging:

Postbus 65, 3648ZH Wilnis

Bankrekening nummer 3696 18505

Website: www.histver-pl.nl

E-mailadres: info@histver-pl.nl

Lidmaatschap:

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

Contributie € 15,00 per jaar

Losse nummers € 4,50

Oplage: ca 1200

Opmaak verzorgd door de eindredacteur.
Drukwerk: Drukkerij Avanti Wilnis

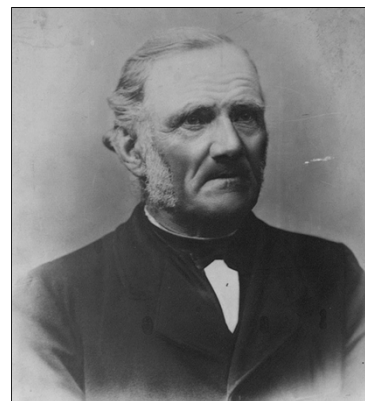
Bij de voorplaat

Maarten Haring (1836 – 1906) was een bekend scheepvaarder aan de Oudhuizerweg. Hij bouwde daar diverse schepen. In 1897 gebouwd een aak met een lengte van 17,67 meter, 3,82 meter en met een laadvermogen van 47,5 ton. Deze aak werd door Gerard Meijer teruggevonden op een vuilnisbelt, daarna geheel gerestaureerd en in 1974 als 'De Wilnis' herdoopt. Deze aak staat ook bekend als de "Wilnis".

Maarten's zoon Hendrik, geboren in 1879, nam over de scheepswerf van zijn vader over en bouwde in 1906 de "Zonder Gods Zegen" voor Lambertus Wagenaar.

Door onenigheid met de Gemeente Wilnis over de voorgenomen besluit om de Wilnise Plas droog te leggen, de doorvaart over de Plas kwam te vervallen, vertrok in 1925 naar een werf in Boskoop. Tijdens de drooglegging Gemeente Wilnis merkte hij op dat het besluit om de Plas te droogmaken verbinding te maken naar De Kromme Mijdrecht. Dit droogmaken was werkgelegenheid was. Dit droogmaken van de Wilnise Plas scheepswerven treffen.

Zie verder het verhaal over de Historische scheepswerf Ronde Venen.

Inleveren kopij voor het decembernummer vóór 1 november 2006 en dan graag in platte tekst. De kopij moet zijn voorzien van de volgende gegevens: Zonder opmaak of ingevoegde plaatjes.

Doelstelling van de vereniging

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van de Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin

Van de voorzitter

In mijn voorwoord in De Proosdijkoerier van juni 2006 heb ik u geïnformeerd omtrent mijn bezoek aan SC Johnson Europlant, waarbij ik in herinnering heb geroepen de executie

van Koop Peters op 6 september 1944 door de Duitse bezetters.

Op het huidige terrein van Johnson staat een houten kruis ter herinnering hieraan.

Tijdens de bijeenkomst bij Johnson heb ik het artikel van Jan Rouwenhorst over deze executie in de Proosdijkoerier van september 2004 uitgereikt. Ik heb echter ook ter plekke het artikel uitgedeeld van de heer Henk Butink in de Polder Pastorale van mei 2006, het maandblad van de Parochie H. Johannes de Doper Mijdrecht/Wilnis. Dit zeer lezenswaardige artikel vertelt het verhaal van de totstandkoming van de drie gedenktafels op het Raadhuisplein te Mijdrecht, die in 1995 geplaatst zijn ter herinnering aan de verzetslachtoffers, de Joodse slachtoffers en de burgerslachtoffers uit onze gemeente die in de Tweede Wereldoorlog zijn omgekomen.

Op verzoek zal de redactie van de Polder Pastorale ongetwijfeld aan geïnteresseerde leden van onze vereniging een kopie van het artikel willen verstrekken.

In de zeer warme maand juli van dit jaar is er weer extra aandacht geschonken aan de veiligheid van de dijken in onze gemeente. De dijkverschuiving in Wilnis in augustus 2003 ligt nog maar kort achter ons en bracht Wilnis "op de kaart van Nederland". Nu is Wilnis de laatste tijd wel vaker in het nieuws geweest. Ik noem de berging van de bemanning van de Vickers Wellington bommenwerper en de brand in de Willestee. Weinig mensen weten echter dat in 1922 Wilnis in juridische kringen zeer in het nieuws is geweest en nog steeds is door het arrest over de Wilnisser Visser. De Raad van de Gemeente Wilnis had in haar algemene politieverordening een bepaling opgenomen, op grond waarvan het verboden werd om te vissen

op zondag. Dit bleek echter een zodanig ruim artikel te zijn, dat daaronder zou kunnen worden begrepen elke vorm van vissen op zondag, waar dan ook! In een recent artikel hieromtrent van de hand van de heer Schuwer, Raadsgriffier te Heerde, werd terzake opgemerkt dat op grond van deze bepaling zelfs het vissen op zondag in het aquarium achter de sofa verboden zou zijn. De Hoge Raad maakte in 1922 dan ook korte metten met deze bepaling door te besluiten dat de gemeentelijke wetgever daarmee de grenzen heeft overschreden. Sindsdien heeft menig student in de rechten al in een vroegtijdig stadium kennis kunnen maken met de historie van Wilnis.

In het laatste nummer van De Proosdijkoerier is door de heer Joop Frankenhuizen uitgebreid aandacht geschonken aan 80 jaar voetbal in Mijdrecht. De positieve reacties zijn overweldigend geweest en vormen een stimulans om met dit soort bijzondere items ook in de toekomst door te gaan. Aan de redactie zal het - gelet op hun voortdurende enthousiasme - niet liggen!

Mr. Jan C.K. van Loo, Voorzitter

Inhoudsopgave

- 71. Van de voorzitter
- 72. Historische scheepsmakerijen
- 82. Uit het Vinkeveen van toen
- 87. Gedane arbeid in Amstelhoek
- 91. Vinkeveen anno 1906 deel 2
- 95. Verzamelen als hobby
- 96. De gemeentepagina uit 1795
- 98. Reacties
- 99. Bestuurslijkheden

Historische scheepsmakerijen in De Ronde Venen

door Dick Koeleman en Stef Veerhuis

Tot aan het begin van de twintigste eeuw vond het vervoer van mens, dier en goederen voornamelijk plaats over water. Hiervoor was een grote diversiteit aan houten vaartuigen noodzakelijk, die dan ook in nauw overleg naar de wensen van haar gebruikers konden worden gebouwd. In het waterrijke gebied van onze Ronde Venen was het al niet veel anders. Niet verwonderlijk, dat hier vele scheepsmakers, jaar in jaar uit, hun brood hebben kunnen verdienen. Dit in grote tegenstelling met de resterende scheepsmakerijen die vandaag de dag nog op één hand zijn te tellen en zich voornamelijk bezig houden met recreatieve dienstverlening, zoals de bouw van jachten en zeil-, en roeiboten, onderhoud of stalling. Evenals de tentoonstelling in het Museum De Ronde Venen te Vinkeveen, die nog te bezichtigen is tot en met 29 oktober 2006, blikken we óók in dit artikel nog eens terug over de opkomst en het verdwijnen van deze eertijds zo specifieke bedrijfstak.

Klimaatveranderingen

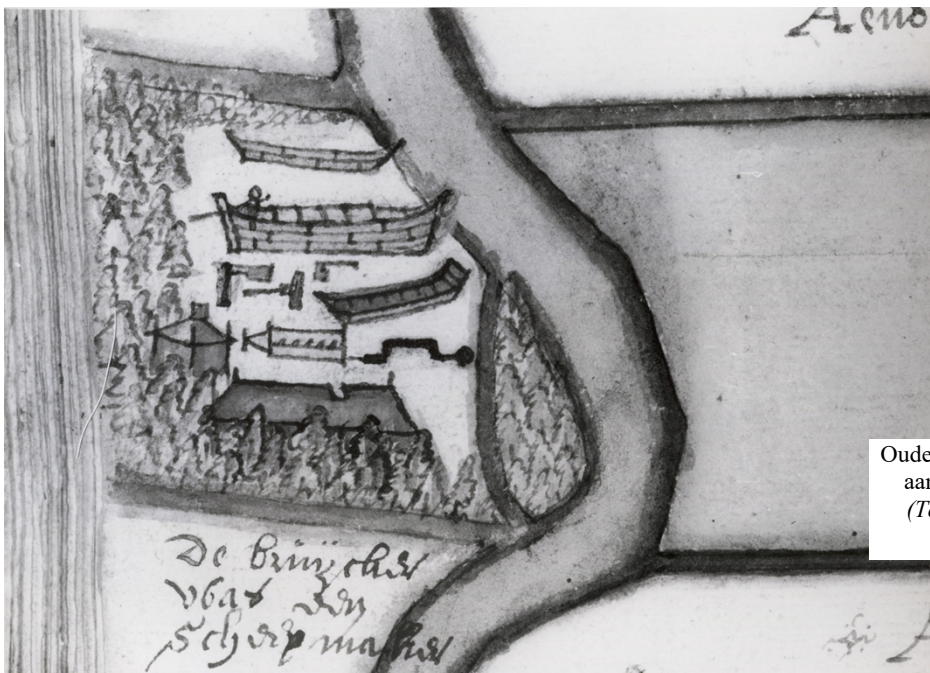
hebben er voortdurend voor gezorgd dat de getijde stromen in onze waterrijke delta met een specifiek voortwoekerende flora onze leefomgeving vorm hebben gegeven. De achterliggende evolutie droeg er toe bij, dat hier een enorm veenkussen kon ontstaan en daarom ook eeuwenlang het predikaat “ontoegankelijk” kreeg omgehangen. Op een enkele jager of visser na, die hier zijn geluk kwam beproeven.

Midden 11^e eeuw schonk bisschop Koenraad van Utrecht het veengebied van Mijdrecht aan het kapittel van St. Jan, die op hun beurt deze stukken grond door middel van een overeenkomst of “cope”, door kolonisten lieten ontginnen. Met grote voortvarendheid trok men de veengebieden in om deze bovengronds af te gaan graven (hoogveen turf). De ruim voorhanden zijnde houtgewassen werden gekapt en gebruikt om enige houvast te krijgen op dit drassige veenkussen. Deze eerste “wegen” vormden destijds de basis van de nog steeds aanwezig plaatselijke zuwen of zijwenden, en zo is de toestand van de Baambrugse Zuwe bij hoog water nog vaak als voormalige “zuwe” herkenbaar.

De gevolgen

Lieten echter niet lang op zich wachten. Omdat vochtopname door de inmiddels verdwenen vegetatie niet meer mogelijk was, steeg de waterspiegel en was het graven van extra waterlopen en sluizen niet alleen bittere, maar vooral ook een dure noodzaak geworden. Het aantrekken van werkgelegenheid door toedoen van bijvoorbeeld de Verenigde Oostindische Compagnie zorgde er voor dat de bevolkingsgroei in omliggende steden flink toenam. De daarmee toenemende vraag naar brandstof kwam daardoor in schril contrast te staan met het voorhanden zijnde aanbod. Om hier toch aan te kunnen voldoen, begon men rond de 16^e en 17^e eeuw met het omhooghalen van het nog in zeer grote getale aanwezige veen (veenslik of turfspecie) dat nog onder het wateroppervlak aanwezig was, het zogenaamde baggeren of veentrekken.

Hierdoor ontstonden op den duur grote watermassa's, nam de vraag naar allerlei houten vaartuigen toe en waren de kleine scheepsmakerijen een spil in de gemeenschap waar men eenvoudig niet omheen kon.

Oude scheepsmakerij. Ca. 1605 gelegen aan de Kromme Mijdrecht (GAM) (Tekst linksonder “De bruijcher was scheepmaker”)

De eerste scheepsmakerijen

in onze omgeving grensden aan bestaande waterwegen als Amstel en Kromme Mijdrecht (zie de tekening van de scheepswerf uit 1605). In dit verhaal richten we de aandacht op de vele scheepsmakerijen die vanaf eind 18^e eeuw hun bestaan hadden. De bijzonder fraaie overzichtskaart laat zien dat het overgrote deel van de werven gelegen was aan de “binnenring” van De Ronde Venen. Vanuit deze ring kon men door middel van een sluizenstelsel het buitenwater bereiken.

Gaan we terug naar de Franse overheersing rond 1672, dan we lezen in een passage uit “De Franche Tyrannie” van 1674, dat Leuntje Chielen, met haar man Kornelis Martensz, in “ene bock” over de Rijke Waveren op de vlucht was geslagen, om te ontkomen aan de moordzuchtige Franse soldaten. Hetgeen betekent, dat “de bok” als houten vaartuig destijds reeds in gebruik was en ongetwijfeld op een nabij gelegen scheepsmakerij zal zijn gebouwd.

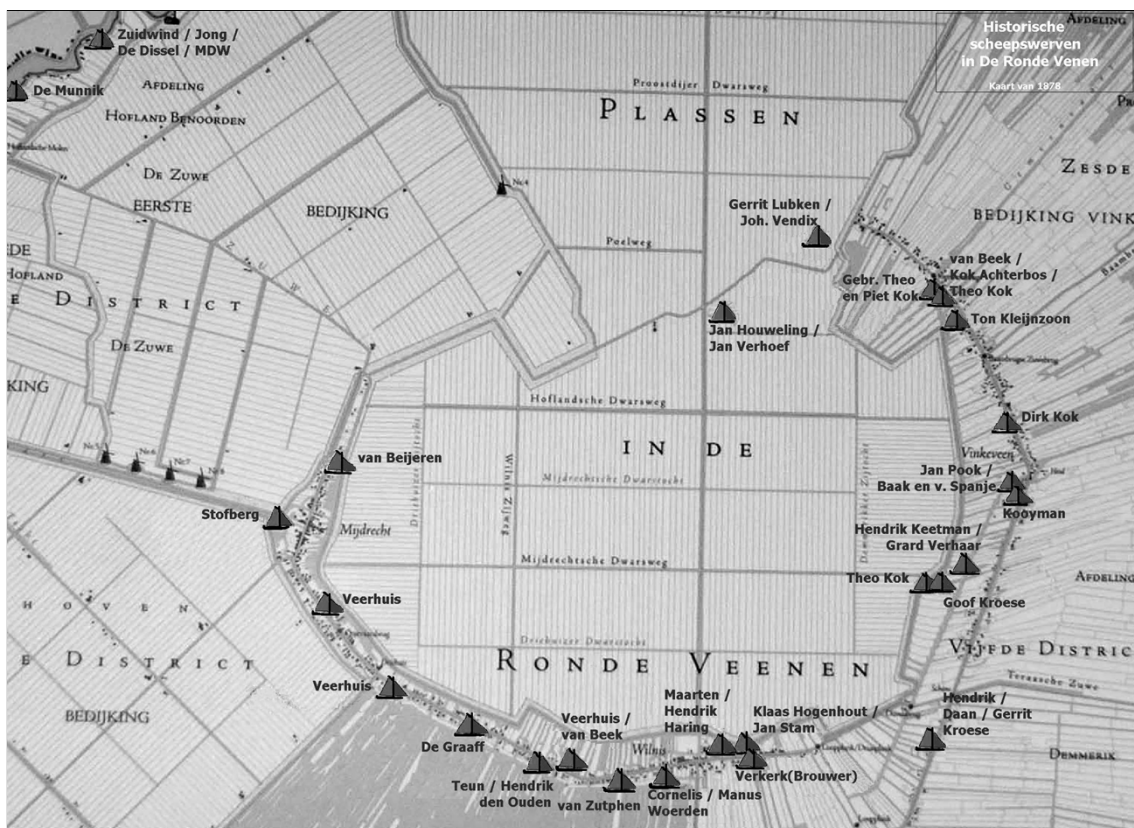
In Waverveen had **Jan Houweling** (1742) zijn scheepswerf, aan de zuidelijke kant van de huidige kruising van de Hoofdweg en het Waverveensepad, waar de onoverdekte turfeiker “De Vrouwe Johanna” werd gebouwd. **Jan Verhoef** heeft later deze scheepsmakerij van Jan Houweling overgenomen. De scheepswerf van **Gerrit Lubken** lag ook aan het Waverveensepad, ten noorden van

het vakantiepark “Zonneweide”, en werd later door **Johan Vendix** overgenomen. In Waverveen en Waveren waren in de tweede helft van de 18^e eeuw ook andere scheepsmakers (ook wel schepenmakers genoemd) actief, zoals **Cornelis van Grieken** (1740), **Lambertus van Grieken**, **Cornelis Houweling** (1764), **Cornelis Verhoef**, **Gijsbert Dekker en Dirk Feddema** (1839). Van deze scheepswerven in Waverveen is tot op heden weinig bekend.

Volgens een notariële akte uit het Rijksarchief te Utrecht geeft Jacob Lek uit Mijdrecht, op 6 juni 1795 aan **Klaas Hogenhout**, meester scheepsmaker te Oudhuizen–Wilnis, opdracht voor de bouw van een turfeikerschip. Later kwam deze scheepswerf aan de Bijleveld in handen van **Jan Stam**.

Een andere scheepsmaker was **Gerrit Veerhuis**. Zijn scheepswerf lag sinds 1792 aan de Voorweg (nu Herenweg) in Wilnis, die later in de volksmond de naam “het gat van Veerhuis” mee zou krijgen. In 1801 verkocht hij deze werf aan **Arie Mars** en begon hijzelf een nieuwe werf in Mijdrecht aan Bozenhoven (het huidige Bosch en Haven). In 1810 werd de scheepswerf in Wilnis geveild voor fl. 960,- en kwam toen in handen van **Gijsbert Stofberg**, die daar 31 jaar houten schepen zou maken.

Na het overlijden van Gerrit Veerhuis, in 1829, werd de werf in Bozenhoven voortgezet door zijn beide

Overzichtkaart uit 1878 van de binnenring van De Ronde Venen, met de historische scheepswerven.

zonen Willem en Jan. Maar Willem wilde een eigen werf en zag zijn kans schoon, toen Gijsbert Stofberg er in 1841, in Wilnis mee stopte. Zo kwam ook deze werf in handen van de familie Veerhuis. Rond 1900 liep de scheepsbouw al behoorlijk terug en uit een rekening van Pieter Veerhuis (Bosch en Haven) en enige zoon van Jan, blijkt dat er ook andere timmerwerkzaamheden werden verricht, zoals het afzagen van een deur, het maken van een kaastafel of een beschoeiing. Een geveugelde uitspraak van de “Veerhuizen” was dan ook, *“Overal waar een spijker ingeslagen kon worden, was tenslotte werk”*. Toen Pieter Veerhuis in 1934 overleed, ging zoon Gert Veerhuis in Wilnis voor zichzelf beginnen op dezelfde locatie, waar nu nog de werf van Jan van Beek Jr. is. Beide scheepsmakers hielden zich voornamelijk bezig met de bouw van kleine houten vaartuigen.

Maarten Haring en later diens zoon **Hendrik** waren bekende scheepsbouwers in Wilnis. Zij bouwden grotere schepen als aken, tjalken en westlanders. De bekendste is uiteraard ‘de Wilnis aak’ die in 1897 door Haring aan de Oudhuizerweg was gebouwd. Dit schip werd in 1971 door Gerard Meijer aangetroffen op een ‘vuilnisbelt’ in Maarssen. Het echtpaar Meijer was op slag verliefd op dit oude schip en zij kregen het in hun bezit voor fl. 2000,--. Met behulp van een aantal vrienden is het schip geheel gerestaureerd en het werd later, mede daardoor, herdoopt als ‘De Vriendschap’. Het schip vaart heden ten dagen nog steeds. Hendrik Haring heeft de bouw van aken voortgezet en bouwde in 1909 een hevelaak (‘Niets zonder Gods Zegen’) met één dek, een mast en een laadvermogen van 40 ton voor Lambertus Wagenaar schipper te Vinkeveen die daar fl. 2000.-- voor moest betalen.

Cornelis en zoon Manus Woerden hadden hun werf aan de Heinoomsvaart in Wilnis. Zij bouwden daar roeiboten, pramen en bokken, en heel af en toe werd er ook wel eens een aak gebouwd.

Jan Hendrik van Zutphen en zijn vader hadden hun scheepswerf aan de Wilnis Plas, direct westelijk van de Pieter Joostenlaan. Zij bouwden daar zowel houten als ijzeren schepen. Eén van de bekendste is de paviljoentjalk “De Hoop van Zegen” uit 1904. Deze had een lengte van 17,73 meter, een breedte van 3,86 meter en een laadvermogen van ruim 45 ton. Door wisseling van eigenaar krijgt het in 1934 de naam “Het Vertrouwen”, in 1955 wordt dat “Nooit Gedacht” en tenslotte in 1979 wordt het gedoopt als “Jonathan”. In 1985 brandt het schip af en zinkt, doch wordt later weer geheel gerestaureerd. Omdat de Wilnis Plas drooggemaakt zou worden, is men op zoek gegaan naar een andere scheepswerf. Deze werd uiteindelijk gevonden in Vreeswijk. Eind 1905 kocht Van Zutphen de scheepstimmerwerf en scheepsmakerij van A.K. Bennik. Niet veel later is hij uit Wilnis vertrokken.

De twee kleinere werven in Wilnis zijn die van **Van de Graaff en Verkerk (Oudhuizen)**. Brouwer maakte schepen in de werkplaats van klompenmaker Verkerk. Beiden hielden zich voornamelijk bezig met bouw van kleinere houten vaartuigen, zoals roeiboten.

De laatste van de negen scheepswerven in Wilnis, was die van **Teun den Ouden** die in 1870 zijn werf aan de Voordijk begon en daar kleine houten vaartuigen maakte. Later, in 1907, is de werf door zoon Hendrik overgenomen en door de op handen zijnde drooglegging van de Wilnis Plas, verplaatste hij zijn bedrijf naar het “verdrinken eiland”, op de splitsing van de Amstel en de Kromme Mijdsrecht. Later is de werf overgenomen

Werk van Cornelis en Manus Woerden in Wilnis

door **Piet Doornekamp**. Ook zijn buurman **Goudriaan** had daar een scheepswerf.

Aan de Kromme Mijdrecht, tegenover de Schattekerkerweg, had **Koeleman** zijn scheepswerf, waar van 1866 tot 1946 bokken, pramen, roeiboten en schouwen gebouwd werden.

In de Mennonietenbuurt aan de Amstel, aan de zuidkant van de “lange brug” naar de Schans in Uithoorn, lag de scheepswerf van **Vink** en vervaardigde men voornamelijk bokken en pramen.

Aan de noordzijde in de Amstelhoek op hoek van de Piet Heinlaan en de Amstelkade lag de scheepsmakerij van de **Munnik**, die bekend stond als een pramenwerf.

Vervolgen we de Amstelkade in noordelijke richting, dan zien we tegenover de Cindu de scheepswerf ‘De Dissel’. Hier worden voornamelijk restauraties uitgevoerd aan antieke schepen, want “een origineel is altijd veel leuker en interessanter dan een replica”, vindt **Klaas Pater**, de toenmalige eigenaar. In 1974 had hij deze werf overgenomen van Zuidwind / de Jong. Een aantal jaren geleden heeft hij de werf aan MDW verkocht.

Aan het Donkereind in Vinkeveen had de familie **Kroese** vele jaren haar scheepswerf. Hendrik was daar in 1885 begonnen en in 1927 nam zijn zoon Daniël (Daan) de werf over. Als laatste telg van deze scheepsmakersfamilie heeft Gerrit tot 2004 de leiding op de werf gehad. Door de jaren heen bouwden ze voor de visserij, veenderij en de boerderij o.a. roeiboten, pramen, schouwen en stevenboten. Na zijn pensionering bouwde Gerrit nog roeiboten als hobby, totdat in 2004 de werf in vlammen opging. De werf wordt momenteel herbouwd.

Goof Kroese had zijn scheepswerf aan de Wilgenlaan in Vinkeveen en bouwde van 1963 tot 1980 vooral roeiboten, kleine zeilboten en kleine kruisers en deed aan onderhoud van deze schepen.

Theo Kok (“houten Theo”) begon zijn scheepswerf in een loods van 8 bij 5 meter achter het ouderlijk huis aan de Herenweg, waar het schildersbedrijf van Van Asselen is gevestigd. Hij bouwde het liefst houten zeilschepen, zoals valken, schakels, vrijheids en 16 M² BM’s. In 1974 verhuisde hij naar de Wilgenlaan en kreeg daar de beschikking over een loods van 20 bij 10 meter. In 1984 nam hij de werf van zijn neef Theo (‘IJzeren Theo’) aan de Herenweg 259-A over.

Hendrik Keetman had zijn scheepswerf tussen de toenmalige Groente- en Fruitveiling en de spoorlijn, later is deze werf overgenomen door Gerard Verhaar. Hij bouwde ook modelboten zoals een bok of snik voor de turfvaart. Waarschijnlijk heeft hij deze ook in grotere uitvoering gebouwd.

Het familiebedrijf van **Kooyman** aan Demmerik, was oorspronkelijk een smederij, daarna een garagebedrijf, maar er werden ook boten gebouwd, waarvan de “Oeverzwaluw” voor de Familie Rutterman uit Zeist de bekendste was.

Ben Kooijman, zoon van Teun, die aan de Groenlandsekade de “Kleine Bazar” runde, bouwde daar achter de winkel tot aan zijn pensionering in 1992, roeiboten en zeiljachten.

Jan Pook had zijn scheepswerf in de Heul, thans Herenweg 15, waarvan bekend is dat daar in 1832 een bok werd omgebouwd tot overdekte turfbok ‘De jonge Jacobus’ genaamd.

Jan Pook was voorzanger in de R.K. Sint Nicolaas kerk in Achterbosch. In 1827, het ging toen goed in de scheepsbouw, was hij één de schenkers van een orgelpijp voor het toen in aanbouw zijnde Wander Beekes orgel. Deze werf werd later overgenomen door Baak en van Spanje. Tijdens de bouw van een woning zijn daar later op het erf nog de restanten van de oude helling aangetroffen. Uit een notariële koopakte van 14 oktober 1911 blijkt, dat op deze werf een houten aakschip was gebouwd, genaamd “Niets zonder Gods Zegen”, in opdracht van Andreas Marinus van Zijl, schipper te Wilnis. Het schip had één dek, met mast en een laadvermogen van 50 ton.

Ton Kleijnzoon had zijn scheepswerf aan het “gat van Bus” aan het einde van de Helling, zijweg van de Herenweg, waar hij bokken, pramen en arken bouwde.

Dirk Kok (1795) was meester scheepsmaker op zijn werf “De Helling” aan de Herenweg hoek Julianalaan. Waarschijnlijk hadden zijn voorvaders daar ook reeds schepen gebouwd.

Theo Kok (‘IJzeren Theo’) begon zijn activiteiten in de scheepsbouw op een parkeerplaats aan Achterbos. Later nam hij de werf van Van Beek aan de Herenweg 259-A over, die daar o.a. bokken, pramen en aken bouwde. In 1984 nam Theo Kok (‘Houten Theo’ van de Wilgenlaan) de werf van zijn neef over. Momenteel worden daar kruisers gebouwd en reparaties en onderhoud verricht aan stalen, houten en polyester schepen. Ook worden er restauraties uitgevoerd aan zeilboten, sloepen en vletten.

Een andere scheepswerf aan de Herenweg 281, is de werf van de Gebr. Theo en Piet Kok. Deze werd opgericht in 1898, en men hield zich bezig met de bouw van boten voor de beroepsvaart, zoals bokken en pramen. Eind 1899 werd er een hinderwet vergunning aangevraagd om ook ijzeren schepen te mogen bouwen.

Van voor 1904 stamt de bouw van het beurtschip “Eendracht”, welke dienst deed van Vinkeveen naar Amsterdam en Utrecht.

In 1920 werd de werf overgenomen door de neven Henk, Jan en Piet Kok. Tot 1940 werd de bouw van de beroepsvaart voortgezet. Na WO II is er een

Scheepswerf van Van Beek aan de Herenweg 281 – nu Kok Achterbos

omslag gekomen naar de pleziervaart. Bovendien werden er van 1947 – 1968 ook boten gebouwd voor de Amerikanen, om op tonijn te vissen.

Naast de hiervoor eerder besproken scheepsmakerij van Veerhuis, waren er in Mijdrecht nog twee scheepswerven, waarvan die van Van Beijeren op Hofland de kleinste was en kleine houten boten bouwde.

De andere was Cornelis Stofberg die in 1793 een scheepswerf begon aan de Kerkvaart, welke uitgroeide tot een grote werf met twee hellingen. Hij

bouwde schepen als aken, bokken, tjalken, westlanders, kraken en later werden er ook ijzeren schepen, als dekschuiten, motorjachten en sleepbootjes, gemaakt. Jacob Stofberg (1860– 1933), was de vierde eigenaar van dit familiebedrijf en was naast een verdienstelijk scheepsbouwer ook modelbotenbouwer. Zijn modellen, zoals een paviljoenkraak en een Fries jacht, zijn te bewonderen in het Scheepvaartmuseum in Amsterdam.

Mede door het droogleggen van de Wilnis Plas, in 1926, was voor de scheepsbouwer het einde nabij.

Stofberg – Kerkvaart met rechts één van zijn twee hellingen, in het midden de kaapstander en links de snuiver (pekhok)

De toenmalige eigenaar Dirk Stofberg, verplaatste in 1929 zijn werf naar Aalsmeer. Via Lemmer en Leimuiden is Jan Willem Stofberg uiteindelijk naar Enkhuizen gegaan waar hij nog steeds een bloeiend bedrijf heeft.

De scheepsmakerijen

waren eenvoudig van opzet. Naast het woonhuis stond vaak een ruime houten timmerschuur, zonder verharde vloer, met één helling om de boten in en uit het water te kunnen halen. De kennis en bouw van de hier in veelvoud voorkomende houten bedrijfsvaartuigen was bij ieder van hen in ruime mate aanwezig. De aanwezige sloten en bruggen in de omgeving bepaalden uiteindelijk de lengte, breedte en diepgang van de boot. Het was een gegeven dat iedere scheepsmaker zijn “eigen” product herkenbaar afleverde, máár op dringend verzoek werd er ook wel eens heel sporadisch gekopieerd.

Het lijkt me, mede gelet op de nog lopende tentoonstelling “Bokken en pramen” in het Museum De Ronde Venen, wel aardig om over de bouw zelf wat dieper in te gaan.

Deze specifieke houten scheepstypes kenden beiden namelijk een respectabel verleden en waren in nagenoeg alle veengebieden van Nederland, vanwege hun grote veelzijdigheid in gebruik. De naamgeving echter maakt het er niet altijd even gemakkelijk op, want men sprak niet alleen over een bok of praam, maar ook over schuit, vlet of vlot, terwijl de onderlinge zichtbare kenmerken vaak te verwaarlozen waren. De vorm van de stevens en de lengte gaven meestal de verschillen aan. Zo was de bok groter in lengte en breedte (ca. 10,0 x 2,5 meter), dan de praam (ca. 8,0 x 2,0 meter) waarvan de zijden meestal uit één lengtedeel werden gevormd. Verder is bekend dat sommige bokken en pramen zó groot waren, dat ze voorzien van zeil en zwaarden, zelfs de voormalige Zuiderzee overstaken.

De bouw zelf

Voor de bouw waren, zoals eerder reeds vermeld, de naaste omgeving en het gebruiksdoel uiteindelijk maatgevend. Bokken hadden een vlakke bodem die door de scheepsmaker zéér secuur werd samengesteld uit anderhalf duim's dikke vurenhouten planken (ca. 4 cm), die uitgevlakt werden op onderliggend stapelhout. Het te gebruiken hout werd vooraf handmatig nat gezaagd, om te voorkomen dat dit door zwellen, later de zijanten weg zou kunnen drukken.. Vervolgens werden de pasklare zijden met bruine teer ingesmeerd en voorzien van o.a. veenmos voor een waterdichte geheel. Met grote lijmtangen (sergeants) of zogenaamde kettingknevels werden deze vlakdelen met elkaar verbonden. De eiken klampen (kespen) werden, na te zijn voorgeboord met een avegaar of

stoeltjesboor, met behulp van zo'n 200 grenen deuvels (ronde houten proppen) haaks aan het vlak gehecht. Daarna werd de bodem in zijn vorm uitgezaagd en zorgde dit vakmanschap ervoor dat het vlak potdicht was en een jarenlange levensduur had mee gekregen.

Met behulp van een zweihaak en “mallen” (maatgeving op één stuk hout met o.a. vermelding van vaste hoeken en afmetingen) werden beide stevens met de hand uitgezaagd en vastgemaakt op het puntige vóór- en achterste deel. Gelijktijdig werden de zijden met behulp van korven (houten hoekvormende spanten, ook wel inhouten genoemd) aan de bodem bevestigd. De lengte van bok of praam was bepalend voor het aantal benodigde korven. De onderste zijkant van een bok bestond uit twee horizontale plankdelen. Voor deze zogenaamde benedengang, werden twee eiken planken gebruikt van circa drie centimeter dikte. Deze dubbelden elkaar in het midden en werden met één zaagsnede pasklaar gemaakt om vervolgens “koud” op de aangebrachte korf te worden bevestigd (stuiklas).

De bovenliggende vijf centimeter dikke- en één voet (ca. 30 cm.) brede plank, de zogenaamde randgaarde, die zowel vorm als bescherming waarborgde, bestond echter uit drie delen.

Een sponning in deze randgaarde zorgde ervoor dat de houten bok ten opzichte van de vaste benedengang enigszins kon “werken” en mede daardoor werd lekken voorkomen.

Het middendeel bleef recht, terwijl de gewenste kromming naar vóór en achterstevan toe werd verkregen door natte planken over een juk heen te laten steken en te borgen, om deze vervolgens met behulp van een onderliggend klein houtvuur te gaan verhitten. Met behulp van natte todden die aan een stok waren vastgemaakt, “de lapzwans”, werd de plank aan de bovenzijde voortdurend nat gehouden. Het gewicht dat aan het andere einde van de plank was vastgemaakt zorgde er voor dat, net als de reeds eerder bevestigde benedengang, de boegdelen konden gaan buigen en zo hun noodzakelijke vorm verkregen.

Zowel vóór als achter was het boeisel van de bok enigszins verhoogd om overkomend water tegen te kunnen gaan. Als laatste werden twee dwarsschotten aangebracht die vóór en achter afgedekt konden worden met losse planken als dek, waarop men desgewenst kon gaan staan. Op de dwarsliggers van het laadruim werd tenslotte een vurenhouten vloer aangebracht (buiddenning).

Wanneer alles op zijn plaats was aangebracht werd de boot waterdicht gemaakt (breeuwen).

Met behulp van hennep, mos of breeuwkatoen werden alle naden met een breeuwhamer en breeuwijzer (een soort beitel) gevuld om, nadat deze met pek waren gedicht, de gehele boot met bruine teer af te werken.

De kentering

voor de kleine scheepsmakerijen trad niet alleen in door het droogvallen van de grote watergebieden vanwege inpolderingen, maar ook omdat men het klinkproces meer en meer ging beheersen voor het bouwen van ijzeren schepen.

Bekend was dat de bok vanwege zijn bouw een slap schip was. De elementen hadden gedurende de seizoenen ruim de gelegenheid hun vernietigende processen uit te voeren. Vaartuigen die 's zomers geen beschutting hadden tegen de felle zon kregen te kampen met windscheuren en 's winters bij strenge vorst was het leed vaak helemaal niet te overzien. Men schikte zich in deze gegeven situatie en wachtte tot het voorjaar aanbrak. Dan kon het wel eens spitsuur zijn op de scheepsmakerijen als de lekkende naden opnieuw werden schoongemaakt en gebreeuwd. Feit was dat het zagen op de scheepswerven meer en meer verstomde en net als het geklop van de breeuwhamer verdween ook de geur van de warme teer.

Maar de gesloten binnenringvaart en sluizen hadden, er met hun beperkende afmetingen, ook voor gezorgd dat de concurrentie met grotere schepen buiten de (sluis) deur konden worden gehouden. Nu keerde deze beschermende situatie zich tegen hen en zorgde voor een totale ommekeer. De vraag naar houten vaartuigen nam zienderogen af, terwijl de opdrachtgever zich meer en meer beperkte tot het noodzakelijk onderhoud van de schepen. Bovendien konden de grotere ijzeren schepen niet door de aanwezige sluizen. Voor de meeste scheepsmakerijen werd het dus pompen of verzuipen.

Voor de specifieke éénmansbedrijfjes die jarenlang de masten en zwaarden mochten aanleveren was het doek reeds gevallen. Maar ook touwslager **Reurings** die sinds 1876 zijn lijnbaan had aan de Voordijk (thans Herenweg 121) in Wilnis, hield het in 1979 voor gezien. Een enkele scheepsmaker durfde het aan en sloeg, misschien wel noodgedwongen, de weg van vooruitgang, ofwel de ijzeren scheepsbouw in. Het vooruitzicht om nieuwe grotere schepen aan te kunnen bieden met een aanzienlijk langere levensduur en met veel minder onderhoud, zou ook voor nieuwe klandizie kunnen zorgen. Men zal er van overtuigd zijn geweest dat het vormen van ijzeren scheepswanden, om deze vervolgens te klinknagelen, geen onoverkomelijke situaties zouden gaan opleveren. Maar waar ze niet op gerekend hadden was dat overheden hier hele andere gedachten over hadden.

De uitvoering van de Hinderwet (vermeld in staatsblad 95, gedateerd 1 juni 1875 en eerder Fabriekwet genoemd) was namelijk grotendeels een gemeentelijke aangelegenheid. Deze vergunningen

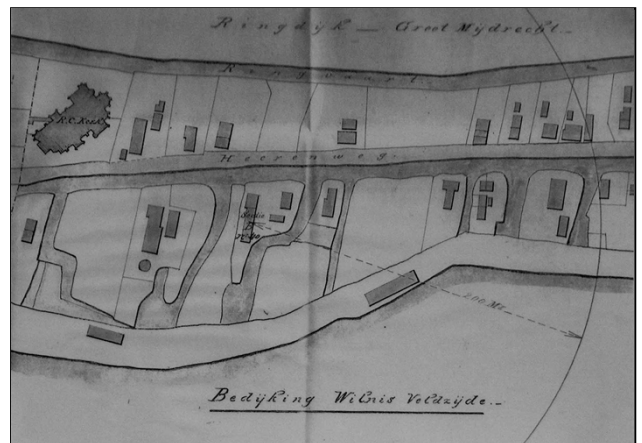
waren vereist bij oprichting, wijziging en of uitbreiding van vrijwel alle denkbare bedrijven die schade of hinder zouden kunnen veroorzaken. Interne en externe deskundigen werden vooraf gehoord en hun adviezen werden vervolgens verwerkt in te stellen voorwaarden.

Maar er werd tevens een mogelijkheid aan de burgerij geboden om schriftelijk bezwaar aan te tekenen, wanneer de aanvraag publiekelijk was aangeplakt. Op een enkele uitzondering na werden de voorwaarden dan aangescherpt en verleenden B&W vervolgens de gewenste vergunningen.

De gemeenteraad had de bevoegdheid een zoneverordening vast te stellen, waarbij bepaalde delen van de gemeente konden worden aangewezen als hinderwetplichtige gebieden. Een handelswijze die voorheen ook van toepassing is geweest in de gemeenten in onze omgeving. Dit is terug te vinden in de oude, nog aanwezige hinderwetvergunningen, waarop een bijgevoegde plattegrond met een grote cirkel, met een straal van 200 meter, de zone is aangegeven. En dus voor scheepsbouwers als de Gebrs. Stofberg in Mijdrecht, Haring Van Zutphen en Veerhuis in Wilnis en Theo en Piet Kok in Vinkeveen, een wettelijke vereiste om met deze voor hen "toch revolutionaire" scheepsbouw te mogen aanvangen. Een van de eersten die met de gestelde regelgeving in aanvaring kwam was Gerard Veerhuis voor de bouw van ijzeren schepen in Driehuis. Het bestuur van de nabijgelegen R.K. kerk maakte bij monde van pastoor Kanne bezwaar tegen de te verwachten geluidsoverlast, door het geluid van het klinken van de ijzeren platen, en liet in de af te geven vergunning opnemen:

".....dat in de bedoelde inrichting gedurende alle godsdienstoefeningen geene werken verricht mogen worden, die naar het oordeel van het Kerkbestuur storend en hinderlijk kunnen zijn voor de dienst in de nabij gelegen Rooms Katholieke Kerk."

De R.K. kerk in Driehuis viel binnen de straal van 200 meter.

Hinderwetvergunning van Gerard Veerhuis in 1892.

Te groot

Beperkingen van een heel andere aard ondervonden de Gebrs. W. en J. Stofberg in Mijdrecht. Hun ingezonden brief, die in de raadsvergadering van 13 juni 1900 ter tafel kwam, leverde nog al wat discussie op. Wat was het geval? Een schip dat was afgebouwd moest het buitenwater ingebracht worden. In de Pondschoekersluis echter kon het niet geschut worden, omdat het te lang was en het kon evenmin de dorpsbrug passeren vanwege de breedte. Met heel veel moeite moesten de aangebrachte zwaardklampen van het schip verwijderd worden om vervolgens doorgang mogelijk te maken. Niet zo gek dus dat onze scheepsmakers aan de bel trokken om eens te vragen hoe dat nu verder moest. B en W. waren er snel uit en lieten de raad weten dat de dorpsbrug in een goede staat verkeerde en men ook niet voornemens was om voor 'n enkeling grote kosten te gaan maken. Raadslid (dokter) De Bruijn was echter van mening dat schepen die door de sluis konden tevens de dorpsbrug moesten kunnen passeren. De voorzitter antwoordde, dat de sluizen onder beheer waren bij het Groot Waterschap en de brug bij de Gemeente. Het kan toch niet zo zijn dat wanneer het Waterschap het nodig acht haar sluizen te gaan verbreden, de gemeente deze dadendrang, met betrekking tot de brug, direct navolgt. Wanneer voor de dorpsbrug echter herstelling noodzaak is geworden kan aanpassing hiervan in overweging worden genomen. Met negen tegenstemmers en twee stemmen vóór, werd aldus een signaal afgegeven richting de gebroeders Stofberg, hoe de plaatselijke overheid met hen meedacht over de gewenste vooruitgang.

Andere gevolgen

Het droogleggen betekende dat sommige vaarroutes die over de plassen liepen zouden gaan verdwijnen. Om scheepvaart na de drooglegging andere mogelijkheden te kunnen bieden moesten deze routes worden omgeleid. Een nogal heikel voorval dat zich heeft voorgedaan bij de laatste grote inpoldering van Wilnis Veldzijde.

Volgens een octrooi uit 1862 moest namelijk bij de droogmaking van deze polder de Heinoomsvaart worden omgelegd langs de Wilnis Zuwe. Voor de gemeente Wilnis betekende dit een zeer kostbare operatie. Om die reden verzocht burgemeester Padmos, per brief van 13 maart 1922, gericht aan de Gedeputeerde Staten van de Provincie, om ontheffing van deze verplichting. De gemeenteraad van Wilnis had zich hier reeds eerder over uitgesproken en aangegeven geen bezwaar te hebben tegen het wegvallen van deze vaarroute, mits:

“..... vooraf gezorgd wordt voor verbetering van het vaarwater door de ringvaart langs de polder Groot Mijdrecht en de Kerkvaart naar de Amstel. De

toenemende industrie en de scheepsbouwers vragen om een beteren waterweg, terwijl zoowel de gemeenten in de ronde venen als de waterschappen voor den aanvoer van materiaal enz. er belang bij hebben, dat grotere schepen vanuit de Amstel deze dorpen kunnen bereiken.”

De Provincie onderneemt echter niets. De kwestie blijft op de agenda staan en de betrokkenen bezig houden. Nog geen jaar later informeert scheepsmaker Haring hoe de zaken er voorstaan en dringt aan op het laten uitvoeren van een deskundig onderzoek naar de kosten en baten voor aanleg van een nieuwe vaarroute. In de raadsnotulen staat hier over te lezen: *“Spreker acht het ook met het oog op de huidige werkeloosheid van belang dat deze taak ter hand wordt genomen”*.

Er gebeurt echter niets en in de gehele situatie lijkt geen enkele vooruitgang te bespeuren. In 1926 is voor scheepsmaker Haring de maat echt vol en besluit hij zijn bedrijf in Wilnis op te heffen om zich in Boskoop te gaan vestigen. Een paar jaar later valt ook het doek voor de helling aan de Kerkvaart in Mijdrecht, als Dirk Stofberg (1890-1947) het ook voor gezien houdt en in Aalsmeer een nieuwe start probeert te gaan maken. Het afscheid moet hem destijds heel zwaar zijn gevallen, wanneer hij in zijn brief van 26 november 1934 aan de gemeente Mijdrecht schrijft hij:

“ Zeer beleefd was mijn verzoek aan u geacht college of de mogelijkheid niet zoude kunnen bestaan, nu de scheepwerf een der oudste, zoo niet de oudste zaak van Mijdrecht, welke door mijn voorouders in den jare 1793 aldaar gestigt werd en in 1934 haar einde vond, nog een blijvend aandenken te verbinden door dit gedeelte der Kerkvaart, den naam Helling aan te verbinden als zijnde nog een herinnering van het aldaar gevestigde bedrijf ”

In de straatnaamgeving van Mijdrecht is echter diens bede nog steeds niet terug te vinden en zullen we het dus voorlopig maar houden op een gemiste kans. In Wilnis daarentegen was wel gehoor, met de straat “Scheepswerf”, (zijstraat van de Dorpsstraat) als hommage aan de negen verdwenen scheepswerven van weleer. Ook Vinkeveen markeerde een zijstraat van de Herenweg nabij de Ned. Herv. Gemeente met de naam “Helling”, zelfs heel toepasselijk op de plaats waar voorheen Ton Kleijnzoon zijn scheepsmakerij heeft gehad.

Het einde

De komst van de twintigste eeuw voorspelde dus niet veel goeds voor de hier eens zo rijkelijk aanwezige scheepsmakers. Gerespecteerd vanwege

hun vakmanschap, maar ook menigmaal achter “de pekbreek gezeten” door boer en vervener die sterk afhankelijk van hen waren, omdat de seizoenen kort en onberekenbaar waren.

De één na de ander stopte of ging zich toeleggen op ijzeren scheepsbouw. Sommigen moesten daartoe noodgedwongen gaan verhuizen, omdat naast de vijf aanwezige sluizen en enige bruggen, de plaatselijke overheid blijkbaar niet mee wilde werken aan de door hen gewenste vooruitgang. Een enkeling vond nog wel eens een gat in de markt. Zoals Gert Veerhuis, die gretig aftrek vond voor zijn houten roeiboten bij recreërende Amsterdammers, terwijl zijn neef (Willem Veerhuis) in Wilnis met bouw van arken trachtte een alternatief te kunnen aanbieden op een stagnerende woningbouw. Net als ieder ander zullen zij zich na de uitgevoerde inpolderingen hebben moeten schikken in een nieuw, niet te ontkomen tijdsbeeld, waar schaalvergroting, nieuwe industrieën, de komst van het spoor en het automobiel, té sterke tegenstanders voor hen bleken te zijn.

Wat dus rest is slechts een herinnering..... Bij het kriecken van de dag was het voor de aanwonende het monotone geklop van de breeuwhamer al te horen en

niet veel later was de warme teerlucht overal waarneembaar wanneer de vuurtjes opnieuw werden opgerakeld. Opmerkelijk gemaakt door het vele rumoer en de korte bevelen van de meester scheepsmaker, zullen vele passanten nieuwsgierig zijn blijven staan om te kijken hoe een groot houten schip voor de helling werd gemanoeuvreerd om onderhoud te kunnen verrichten. Hellingblokken werden geplaatst en mosterdpotten (houten schraag met horizontale rollen) in gereedheid gebracht terwijl het nodige opstophout voor het grijpen lag. Vervolgens werden de sleeplijnen, door vier man aan de kaapstander (staande lier of windas) strak getrokken. Met niets ontgaande blik bracht de jongste van het hele stel met de bokkenpoot nog snel de nodige smeer aan op de helling. En als dan het teken gegeven werd kwam, begeleid door harde mannenstemmen, de kaapstander in beweging, knerpten de touwen en kwam de boot hevig krakend langzaam maar zeker uit zijn zo vertrouwde element.

Aan de eens zo bloeiende scheepsmakerijen in De Ronde Venen kwam langzaam een einde, want houten schepen hadden hun langste tijd gehad.

	Boottypen gebouwd in De Ronde Venen - 1													
Scheepswerf	Aken	Bokken	Dekschuiten	Kraken	Motorjachten	Paviljoenjachten	Pramen	Restaurants	Roeiboten	(Boeren)schouwen	Sleepbootjes	Tjalken	Turfeikers	Westlanders
Amstelhoek														
Zuidwind / de Jong / De Dissel / MDW								✓						
De Munnik							✓							
Vink		✓					✓							
Hendrik den Ouden/ Piet Doornekamp		✓					✓		✓					
De Hoef														
Goudriaan														
Koeleman		✓					✓		✓	✓				
Mijdrecht														
Van Beijeren		✓					✓		✓					
Stofberg	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✓		✓
Veerhuis		✓					✓		✓			✓		
Wilnis														
Stofberg / Veerhuis		✓				✓	✓		✓					
De Graaff									✓					
Teun / Hendrik den Ouden		✓					✓		✓					
Gert Veerhuis / Jan van Beek							✓		✓					
J.H. van Zutphen		✓					✓		✓			✓		
Cornelis / Manus Woerden	✓	✓					✓		✓					
Maarten / Hendrik Haring	✓											✓		✓
Klaas Hogenhout / Jan Stam													✓	
Verkerk (Brouwer)									✓					

	Boottypen gebouwd in De Ronde Venen – 2												
Scheepswerf	Arkenbouw	Bokken	Grundels	(Hevel)aken	(Motor)jachten	Kruisers	Pramen	Roeiboten	Boerenschouwenhouwenn	Stevenboten	Turfëiker	Ijzerenschepen	Zeilboten
Vinkeveen													
Fam. Kroese							✓	✓	✓	✓			
Theo Kok (tot 1984)													✓
Goof Kroese						✓		✓					✓
Hendrik Keetman / Grad Verhaar		✓											
Kooyman					✓								
Jan Pook / Baak en van Spanje		✓		✓									
Dirk Kok													
Ton Kleijnzoon	✓	✓					✓						
Van Beek / Kok Achterbos / Theo Kok (na 1984)		✓			✓		✓					✓ ✓ ✓	
Gebr. Theo en Piet Kok		✓			✓		✓					✓	
Ben Kooijman								✓					✓
Waverveen													
Gerrit Lubken / Joh. Vendix													
Jan Houweling / Jan Verhoef											✓		

Bronvermeldingen

Gemeente Archief Mijdrecht (GAM); Rijksarchief Utrecht(RAU); Niek van den Sigtenhorst; Jan Lunenburg; Uitgave “Mijdrecht meer dan veen alleen”; Uitgave “Anders nog iets”; Museum De Ronde Venen

Met dank aan alle personen die een bijdrage hebben gegeven voor het tot stand komen van de tentoonstelling “Bokken en pramen” in het Museum De Ronde Venen.

Uit het Vinkeveen van toen

verzameld door Joop Frankenhuizen

Zo maar een willekeurige greep uit de tweede jaargang van het weekblad "De Ronde Venen", courant voor Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen en De Hoef. "Meest gelezen blad in bovengenoemde plaatsen". En dat alles voor een abonnementsprijs van fl. 0,35 per 3 mnd. Anno 2006 komen sommige berichten merkwaardig over. De beelden tonen een onherkenbaar veranderd Vinkeveen. Leest u verder over ome Toon en de andere leden van de familie Schockman, destijds woonachtig aan de Groenlandsche kade.

11 september 1937.

Auto te water. Zondagmiddag reed een luxe auto, bestuurd door den heer Bank, waarin ook nog gezeten was zijn verloofde, langs de Baambrugse Zuwe te water. Tevoren had de wagen eenige malen over de weg geslingerd, kwam daarna in de struiken terecht en sloeg over den kop het water in, dat ter plaatse zeer diep is. Zowel de heer B. als zijn verloofde wisten zich spoedig te redden. Laatstgenoemde blesseerde echter haar arm nog zoodanig, dat zij zich onder geneeskundige hulp moest stellen. De heer B. kwam er met een nat pak en de schrik af. De wagen is later door den verhuurder, Garage Kooijman, opgetakeld.

Mooi succes. Door den heer R. Doornenbal werd op landbouwtentoonstelling, welke te Breukelen gehouden is, met zijn inzending ongeregistreerde kuiskalveren een 2e prijs behaald.

Damclub ODI Vinkeveen. Donderdag 16 september zal door den heer Joh. Koster in de Chocobron te Vinkeveen een simultaan-séance worden gegeven tegen de geheele club. Toon uw belangstelling en kom eens kijken.

Missiewedstrijd. Zondagmiddag had onder flinke belangstelling en begunstigde door schitterend weer de aangekondigde Missiewedstrijd plaats tussen Hertha I en Zwaluwen Vooruit, beide spelende in de IVCB 2e klasse. Nadat door den Eerw. Adviseur van Hertha, Kapelaan Bäuland, een kort welkomswoord was gesproken, werd de aftrap gedaan door father F. van der Linden, een broer van den bekenden RKF internationaal. Nu ontwikkelde zich een mooie wedstrijd, waarin Hertha eenige mooie aanvallen doet, welke echter afgeslagen worden. Na ongeveer een kwartier spelens weet Zwaluwen de leiding te nemen met een penalty. Ook de tweede goal wordt hierna spoedig door de Zwaluwen gemaakt. Korten tijd voor de rust weet een der Hertha spelers de achterstand te verkleinen en gaat de rust in met 2-1 voor Zwaluwen. Na beëindiging der rust gaat de wedstrijd weer op het mooie peil verder, doch Hertha ziet geen kans meer punten te maken, daarentegen weet Zwaluwen nog een treffer te plaatsen zoodat de eindstand, na een mooi gespeelden wedstrijd, 3-1 voor Zwaluwen wordt. Door Father Van der Linden werd hierop een dankwoord gesproken tot de Besturen en de spelers voor hun bereidwilligheid om voor dit mooie doel een wedstrijd te willen spelen. Immers hierdoor is de

Groenlandsche kade nr 13. Oome Toon is alleen nog herinnering. Foto archief Tim Schockman

missie fl. 40,- rijker geworden. Als aandenken bood hij hierop alle spelers een foto aan.

Zwemmen. Zaterdagmiddag werd een 4 km zwemtocht gehouden van Muiden naar Weesp, waaraan werd deelgenomen door onze plaatsgenooten de dames M. Sparnaai en N. Korver, en de heren B. Koeleman en A.J. Nap, onder leiding van den badmeester van het zwembad, de heer Appelboom. Het viertal legde deze zware tocht zonder moeite af. Een pracht succes.

Geboren: Maria, d. van G. Zwetsloot en M. Huijts.
Getrouwd: Petrus Albertus van Diemen en Johanna Catherina Janmaat;. Leendert van der Horst en Maria Burggraaf.

18 september 1937

Oome Toon gehuldigd. Door een comité is zondag de bekende bootenverhuurder Schockman, beter bekend onder de welluidende naam "Oome Toon" gehuldigd. In de feestelijk versierde zaal werd des avonds den jubilaris, die het feit herdacht dat hij voor 25 jaar begon met zijn zaak, een schitterende klok aangeboden, waarbij toepasselijke woorden werden gesproken. (Lees verder over de familie Schockman)

Inwijding 'Maria-Oord' Maandagmorgen is op plechtige wijze het gesticht voor ouden van dagen, huize "Maria-Oord" ingewijd. Van te voren werd in de Kerk door pastoor Campman een plechtige H. Mis opgedragen, hierbij geassisteerd door Kapelaan Bäuland en pater Stolwijk. Hierbij zong het parochiale zangkoor een vierstemmige mis. Hierna ging het in optocht naar het nieuwe gebouw toe.

Mühlradt herbenoemd. In de raadsvergadering van afgelopen vrijdag zat onder de ingekomen stukken het bericht dat burgemeester Mühlradt weer voor zes jaar is herbenoemd.

16 October 1937

Verbetering Baambrugsche Zuwe. Naar wij vernemen zal de beruchte Baambrugse Zuwe dezer dagen worden geteerd, daar het wegdek thans niet meer begaanbaar was. De weg zal besmeerd worden met een dikke laag teermengsel dat bij zonnig weer niet smelt en bij regen geen slipgevaar oplevert. Het mengsel zal dit najaar worden aangebracht en het volgend voorjaar nogmaals. Voor de bewoners van de Groenlandsche kade beteekent dit wel een zeer heuglijk bericht.

Vreemdelingenverkeer.

Dat het vreemdelingenverkeer in onze gemeente geweldige afmetingen aanneemt, blijkt wel uit onderstaande cijfers welke ons verstrekt werden door de Jacht en Visscherijvereniging "de Goede Vangst" Hieruit bleek dat in 1936 tot en met Maart 1937 niet minder dan 24.000 kaarten voor de plassen werden verkocht. Dit jaar is het cijfer weer belangrijk hoger, nl. van Maart tot September werden reeds ruim 25.000 kaarten verkocht. Vanzelfsprekend had dit bezoek ook gunstige uitwerking voor de winkeliers in onze gemeente.

Advertentie:

Hiermee heb ik de eer u mede te delen dat ik vanaf heden mijn melkzaak heb overgedaan aan den heer P.J. Kooijman die hem op de zelfde voet en in hetzelfde perceel zal voortzetten. (mej.) M. Braam Vinkeveen.

Huisje van aardappelboer Hendrikus Schockman (Ome Drikus) Groenlandsche kade nr 8. onname uit 1964. Foto archief: Tim Schockman.

1948. Huldiging Hendrikus Schockman (Ome Drikus) t.g.v. 35 jaar voorzitterschap schaatsclub Eendracht Maakt Macht. De huldiging vond plaats in café De Viersprong. In 1963 bestond EMM 50 jaar. Ter gelegenheid daarvan werd Ome Drikus geridderd. Hij is dan 85 jaar oud. Vlnr ziet u: Nic. Stoof, Klaas Roest, Gijs Voornevelt, Toon van Wiers, Toon Schockman, Anton Voornevelt, NN, Hein Ribben en Theo Meijer. Op de voorgrond. De Jubilaris. Allemaal Kaaienaars.

Comité tot verstrekking van luiermenden aan behoeftigen. Onder leiding van Mevr. Mühlradt-Hoyneck van Papendrecht (echtgenote van de burgemeester JF) kwamen enkele notabelen bijeen tot vorming van een comité tot verstrekking van luiermenden aan behoeftigen. Dit comité is gevormd en zal in de komende week een collecte langs de huizen houden om van de opbrengst luiermenden aan te schaffen en deze aan behoeftigen en armen uit te deelen.

13 November 1937

Verbetering of verslechtering? Donkereind bezit eenige bruggen Een dezer bruggen was enigszins gammel geworden, waardoor de persoon die met het onderhoud is belast, deze moest opknappen. Dit heeft hij op een afdoende manier gedaan door eenige balken ter dikte van ongeveer 5 cm over de brug te spijkeren, waardoor de brug 's avonds een gevaar voor het verkeer oplevert.

Verkoop Ruimzicht. Vrijdag werd door notaris Van der Heijden verkocht het hotel Ruimzicht met stalling, waag, grond enz. Het hotel met grond werden gekocht voor de somma van fl. 5.000,- door de gecombineerde koopers P.J. Mulckhuyse, C. Kuipers en F. van Eijk, welke eveneens de inventaris kochten voor de somma van fl. 600,- totaal. Waag,

stalling grond enz. werd door den heer M.A. van Zuijlen, eigenaar, gekocht voor fl. 3.000,-

20 November 1937.

Collecte. De collecte voor de luiermenden heeft fl. 200,- opgeleverd.

27 November 1937

Nieuwe woningen. Door den burgemeester is bericht ontvangen van de bevoegde instanties dat aanbesteding kan beginnen voor de bouw van 20 arbeiderswoningen, t.w. acht aan de Spoorlaan, acht aan de Baambrugse Zuwe en vier aan de Nessersluis. Kosten grondaankoop bedragen volgens raming fl. 9.040,- en de bouwkosten fl. 50.560,- De jaarlijkse onderhoudskosten komen op voor een bedrag van fl. 3.545,83. Daar de huizen verhuurd zullen worden voor fl. 2,60 per week (exclusief waterleiding) komt er een jaarlijks tekort van fl. 953,83 hetwelk voor de helft gedragen wordt door het Rijk de andere helft door de gemeente.

De provinciale weg komt door de plassen!

Tal van malen heeft de weg nr. 19 van het Provinciaal wegenplan van Uithoorn naar Vreeland een onderwerp van bespreking in de vergadering van Provinciale Staten uitgemaakt. Een gedeelte van dezen weg is reeds gereed; andere gedeelten zijn in

uitvoering. Alleen omtrent het middengedeelte tusschen Vinkeveen en het Merwedekanaal waren tot nu toe geen voorstellen ingekomen. Het tracé, ontworpen door de hoofdingenieur van Provinciale Waterstaat, is de kortste verbinding tussen den Hoflandschen Dwarsweg in Vinkeveen en de westelijke oprit naar de vaste brug over het Merwedekanaal. De weg zal hierbij van Vinkeveen tot de Groenlandsche kade loopen door de Vinkeveense plassen en vervolgens zijn gelegen in het waterschap Donkervliet. Het college van Vinkeveen heeft met het tracé ingestemd.

11 December 1937

Verkoop. Donderdagmiddag werd in hotel Bonus te Mijdrecht door de notarissen Stoop van Utrecht en Julsingha van Breukelen geveild de boerenhofstede van den heer P. Mosterd alhier (Waverveen) Kooper werd de heer Busker van Hoofddorp voor een bedrag van fl. 24.400,-

20 December 1937

Uit de notulen van de Vinkeveense gemeenteraad:

De woning van F.A.A. Schockman (Oome Toon) op G13 wordt onbewoonbaar verklaard.

18 October 1938

Droogmaking Botshol

De voorzitter van het waterschap Botshol wil drooglegging van de polder. Er komt dan 180 ha land vrij en dat betekent werkverruiming voor meer welstand. De Vinkeveense raad stemt in met de verklaring van werkverruiming indien drooglegging zou plaatsvinden ook omdat de polder Groot Mijdrecht hiervan zou profiteren.

Oome Toon

Dat de wereld soms klein is bleek tijdens het raadplegen van de hierboven geciteerde krant. Bij het voorlezen van de huldiging van Ome Toon Schockman reageerden de heer en mevrouw Scholte uit Uithoorn. Beiden waren in het Mijdrechtse archief voor stamboomonderzoek en kenden de familie Schockman. Een paar dagen later reageerde Tim Schockman:

Ome Toon (Franciscus Antonius Schockman 1864-1940), kleinzoon van de Hollandgänger Franz Anton Schockmann, exploiteerde in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw aan de Groenlandsche kade nummer 13 een visgelegenheid en botenverhuurbedrijf onder de naam Oome Toon. Eind jaren dertig, hij was toen al dik in de zeventig

VINKEVEENSE Plassen
GESCHIKT VOOR KANOVAREN

— HUREN VAN BOOTEN EN KANO'S —

Zomer- en Winterbergplaats voor alle vaartuigen

H. Th. SCHOCKMAN

GROENLANDSCHEKADE G 27

VINKEVEEN

TELEF. 23

BAAMBRUGGE

HENGELoord

HEINEKENS BIEREN

VRIENS LIMONADES

VERHUUR VAN BOOTEN EN HENGELS

Beleefd aanbevelend,

F. A. A. SCHOCKMAN.

Op nr. 27 was gevestigd Café Plaszicht. He hebben het dan over de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw.
H. Th. Schockman is een zoon van ome Drikus

en nog steeds ongehuwd, verkocht hij het bedrijf aan zijn achterneef Henk (Hendrikus Theodorus Schockman). Henk en zijn vrouw 'Tante Marie', hadden al een soortgelijk bedrijf aan de Groenlandsche kade nummer 27. Henk kocht het bedrijf dan ook voornamelijk vanwege de akkers van Ome Toon, want die konden later geld opbrengen als zandwinning. Dit zand was nodig voor de aanleg van de snelweg Amsterdam-Utrecht. De naam werd toen veranderd in 'Wilgenhoek'. Die naam is nog zichtbaar naast hotel Bilderberg aan het begin van de Groenlandsche kade. Henk's vader was de bekende aardappelboer 'Ome Drikus' (Hendrikus Theodorus Schockman). Deze woonde aan de Groenlandsche kade op nummer 8 samen met zijn schoonzus 'Tante Betje' (Elisabeth Meijer) die in 1937 bij het overlijden van 'Opoe Gerritje' bij hem is komen inwonen. In 1963 ontving de toen 85 jarige ome Drikus in De Plashoeve uit handen van burgemeester Blom de eremedaille behorende bij de orde van Oranje Nassau vanwege het feit dat hij 50 jaar voorzitter was van de schaatsclub 'Eendracht Maakt Macht'.

De nu in IJmuiden woonachtige Tim Schockman, die bovenstaande informatie leverde, is een zoon van Cornelis Schockman (Keessie Kogel). Genoemde Henk Schockman (ome Drikus) is zijn grootvader.

1940 Heropening vischgelegenheid Oome Toon. Op de foto: Kaaienaars ? Foto archief Tim Schockman

Zoals meer het geval is wanneer meerdere leden in een familie dezelfde voornaam hebben, geeft de naam Toon Schockman soms verwarring. Aan de Groenlandsche kade woonde nog een Toon Schockman (1918). Een neef van de familie. Dat was, volgens nog levende ingewijden, de vader van de op 5 mei 1945 door de Duitsers vermoorde verzetstrijder Antoon Schockman.

Maar het zijn niet alleen de Schockmannen die naam hebben gemaakt aan de Groenlandsche kade. Het gerucht gaat dat melkboer P. Kooijman bijna eigenaar was van de hele Groenlandsche kade. Er werd in de crisisjaren nogal wat op de pof bij hem gekocht. En hoe gaat het als je geen geld meer hebt om je schulden te betalen en wanneer je kaaienaar bent? Wel dan geef je de andere kaaienaar iets in natura. Zoals het recht op een stukje grond of (een deel van) een pandje wanneer de schuld hoog is opgelopen. Op die manier is er aan de kaai nogal wat onroerend goed in andere handen overgegaan, zegt de overlevering. Of het allemaal waar is, valt te betwijfelen, want ook de overheid heeft een dikke vinger in de pap wanneer het gaat om overdracht van eigendommen en kaaienaars houden elkaar in het algemeen goed in de gaten. We hebben het kadaster er in elk geval niet op nagekeken

VINKEVEEN

H. Schockman
koninklijk onderscheiden

Vorige week kreeg de nu bijna 85-jarige heer H. Schockman een brief, waarin de burgemeester van Vinkeveen en Waverveen, de heer A. C. Blom, hem vroeg of hij maandagmorgen even tijd had voor een onderhoud.

„Ome Driekus“, zoals de meeste bewoners van de Groenlandsekade zeggen, die in een erg oud huisje woont, was al bang dat hij in een ander huis zou moeten. Het zat hem de hele week niet erg lekker.

Maandagmorgen verscheen echter niet alleen de burgemeester, maar ook het voltallige bestuur van de gouden ijsclub „Eendracht Maakt Macht“. Uit handen van de burgemeester ontving de nestor van de ijsclub de ere-medaille verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau (zilver). De heer Schockman was vanzelfsprekend erg onder de indruk. Hij is niet alleen in ijsclubkringen een goede bekende, maar ook in de buurtvereniging „Ons Genoegen“ had hij altijd een groot aandeel, vooral bij het verzorgen van de jaarlijkse kindertractatie.

Uit de Dorpsstem van 30 april 1963

Gedane arbeid in Amstelhoek

door A. Verhaar

In het boek over De verdwenen middenstand in De Ronde Venen (2004) is ook een aantal Amstelhoekers genoemd. Er waren daarnaast nog meerdere personen die als zelfstandigen werkzaam zijn geweest en die nog bij vele Amstelhoekers in het geheugen liggen.

In de jaren veertig en vijftig van de twintigste eeuw was dat Arie van de Ruit van de Amstelkade 100, schuin tegenover de Thamerkerk, met zijn kraam met vis en ook wel verpakt ijs in de zomer. Hij had zijn standplaats op de afrit van de Irenebrug, tegenover de Amstelkade. Hij kwam uit een familie van kleine zelfstandigen. Zo deed zijn broer Jan met zijn handwagen handel in het opkopen van vodden en oude metalen zoals ijzer, zink, lood en koper. Aluminium kwam in die tijd nog niet voor. Papier was in de eerste naoorlogse jaren schaars en voor het ophalen van oud-papier kwam hij niet te pas. Het inzamelen werd nationaal aangemoedigd en werd door de schooljeugd uitgevoerd met JAPI, de Jeugd Actie Papier Inzameling. Hun broer Dirk die op een steenworp afstand van beiden woonde, had het beroep van schoenmaker. Willem, de vierde man uit het gezin woonde naast de firma Bouwmaterialen Zuidervaart in de Mennonietenbuurt, had ook voor het beroep van schoenmaker gekozen.

In 1925 komt Gerrit Burggraaf (1884) met zijn gezin wonen op nu Kromme Mijdrecht 16. Burggraaf was werkzaam met zijn handel in jute zakken en reparatie daarvan. Tweedehands kunstmestzakken werden vanaf de stoep voor hun huis eerst in het rivierwater gespoeld. Zijn klanten waren o.a. de akkerbouwers en de graanhandel. Ook in de veevoerbedrijven waren veel jute zakken in omloop. Een andere activiteit was het maken van canvas dekkleden voor kaasbrikken en vrachtwagens. Soms was er vraag naar grotere dekkleden en dat alles werd uitgevoerd in een bij het huis behorend schuurtje. Soms was er een opdracht voor een nog groter kleed en dan was het erf de werkplek om met naald en draad te werken, zeven steken per naaldlengte. Bij sterk ijs in de Kromme Mijdrecht kon een extra groot kleed onder handen worden genomen op het ijsvlak voor het huis. Op den duur moest naar een grotere locatie worden verhuisd. In 1932 vertrekt daarom de firma naar de Boterdijk in Uithoorn.

Aanzicht van het woonhuis van Burggraaf en rechts de werkplaats vanaf de achterzijde, zoals het in 1932 was. De foto is in 1975 genomen kort voordat het geheel heeft plaats gemaakt voor een riante nieuwe woning. (Collectie G. Burggraaf-Uithoorn)

Toon van Vliet met zijn koopwaar op de fiets in de Dorpsstraat te Uithoorn. (Collectie W.B.M. van Vliet-Woerde - Amstelhoek)

In de jaren zestig werd het gebruik van jute zakken sterk verminderd door een andere werkwijze op de boerderij. Vroeger werd het koren op het erf gedorst en het graan werd dan bij de dorsmachine in jute zakken opgevangen en daarna door de graanhandel opgehaald.

Met de komst van de combines, het maaien en direct dorsen van het koren op het akkerland, wordt het graan in bulk opgevangen en daarna bij een schoon- en drooginrichting afgeleverd.

Bij de veevoederbedrijven is er ook veel veranderd met de toepassing van containervervoer.

Verder woonden in de Kromme Mijdrecht de gebroeders Van Klaveren en Jan Hoetmer die als broodvisser actief waren. Ook woonde daar het

echtpaar Antonius (Toon) van Vliet (1873) en Apolonia Brouwer (1872) en hun enige kind Piet (1898). Van Vliet ging met manufactures, zoals lappen stof en ander textiel, op de fiets zijn klanten af. Hij had een uitgestrekte klantenkring en ging zelf zijn handelswaar inkopen. Op latere leeftijd heeft zijn broer Jan het werk voortgezet.

Hun zoon Piet (1898) kiest voor het beroep timmerman. In 1923 trouwt hij met Theodora Meijer (1900), de dochter van caféhouder Gijs Meijer aan de Mijdrechtse Zuwe. Het jonge echtpaar gaat wonen in haar ouderlijk huis, het linkerdeel van een huizenblok van drie.

Timmerbedrijf P. van Vliet aan de Mijdrechtse Zuwe, nabij het Fort bij Uithoorn in Amstelhoek. Bovenin de foto, die is genomen in 1949, is nog juist de fortgracht zichtbaar. (Collectie W.B.M. van Vliet-Woerde – Amstelhoek)

Even wordt de tijd genomen voor een foto van timmerman Van Vliet en zijn personeel. Vooraan poseren de machinist en de rangeerder van de trein en Van Vliet (r). In het midden, derde van links, Wim Voorbij en achteraan Eef en Arie Blom (r). (Collectie W.B.M. van Vliet-Woerde - Amstelhoek)

Direct naast het huis is de werkplaats gebouwd en daar tussenin heeft zijn vrouw de uitbreiding van haar keuken gekregen. In de loop der jaren is in het westelijke talud van de Ringdijk Polder Eerste Bedijking een plaats gevonden voor wat opslagruimte.

Na de crisisjaren en de jaren van de Duitse bezetting is er weer volop werk aan de winkel. Zo komt er in 1948 ook een vraag van een verre klant naar een partij stoelen die per spoor afgeleverd moet worden. Wanneer de partij voor verzending klaar is komt er even vanaf het station Uithoorn een goederenwagon naar de Mijdrechtse Zuwe. Dan is het met zijn allen haastig inladen en kan de zending naar de klant. De wagon werd geplaatst op de dam van de schuin er tegenover gelegen boerderij De Herstelling van Dirk Engel. Deze naam kreeg de boerderij in 1889, toen zij na een brand weer opgebouwd was, in dezelfde stijl hersteld.

Om weer een deel van “de weg nr.19 van het plan uit 1937”, onze huidige N201, van het provinciaal wegenplan Uithoorn naar Vreeland te kunnen afwerken, moesten het timmerbedrijf en de huizen daar voor wijken. Het bedrijf is toen in 1950 verhuisd naar de noordzijde van de oprit van de Irenebrug naar Uithoorn en heeft daarna al weer jaren zijn plaats bij Amstelkade nummer 37.

Kleine zelfstandigen in de bouwsector werkten vroeger vaak samen. Zo waren metselaar Jan Rekelhof uit de Kromme Mijdrecht en timmerman Jan Palenstijn van de Mijdrechtse Zuwe in 1936 samen betrokken bij het netjes afbreken van twee huizen. Deze moesten wijken voor de aanleg van de Irenebrug. Het ene huis met daarin een gevelsteen waarop de naam Amstelhoeve stond, was gelegen aan de oostzijde van de Amstel, in het geplande tracé van de oprit van de brug. Het huis was destijds bewoond door Habbe Jansen. De sloopp producten werden op een dekschuit geladen en vervoerd naar de Ruige Kade. Daar zijn het hout en de stenen gebruikt voor het woonhuis bij de boerderij van de familie Rijlaarsdam. Een toerist zal opkijken dat aan de rivier de Drecht een gevelsteen prijkt met daarop de naam Amstelhoeve. Het tweede huis dat gesloopt moest worden lag aan de overzijde van de Amstel en moest plaats maken voor de brugwachterswoning, die alweer in 1997 is gesloopt. Het is door hen in 1936 herbouwd op het adres nu Kromme Mijdrecht nummer 37.

Een groep van werkers in Amstelhoek, zonder geldelijk gewin, was de vrijwillige brandweer. In 1954 begon AR-raadslid Hein Zuidervaat, zelf een Amstelhoeker, een mondelinge werving onder mannen aldaar. Er waren ondertussen in de Van Dijklaan, De Bruinlaan en de Burgemeester Fernhoutlaan zo'n dertigtal nieuwe woningen bij gekomen. In een korte tijd was er een groep van

voldoende mannen bereid gevonden om zich hiervoor in te zetten. Ze ging onderdeel uitmaken van de in 1924 opgerichte Vrijwillige Brandweer Mijdrecht, met een brandweerauto welke gestationeerd zou zijn in Amstelhoek. Een garage hiervoor werd gevonden in de Piet Heinlaan, schuin achter woonhuis nummer 21, het vroegere magazijn en garage van botergrossier Leen van 't Kruis. De brandmelder was op nummer 19 ondergebracht, de groentezaak van de familie Smit-Verheggen. De sirene kreeg een plaats op het dak van hun huis.

Een deel van het nieuwe korps met hun brandweervagen, een Dodge Weapon Carrier 51, een tweedehands Amerikaans legervoertuig, ging al gauw op de foto.

Voorste rij vlnr: Gijs Rijneveld – Jan van de Korput – Joop Vis – Bernard Woerde – Cees Eikelenboom – Jan Groeneveld (chauffeur)

Achterste rij: Dorus Groeneveld – Janus Meijer – Gerard de Vries – Frans Rekelhof

De groep met hun auto is opgesteld op Bozenhoven, dichtbij het Gerardus Majellaklooster. (Collectie Ch. de Zwart-Groeneveld – Wilnis)

In de eerste jaren vertrokken de brandweerlieden na het horen van de sirene in hun uitrusting vanuit hun woonhuis naar de kazerne. Om aan de hogere eisen voor hygiëne te kunnen voldoen was een kazerne met kleedkasten voor hun uitrusting en een

wasgelegenheid een vereiste. Dat werd gerealiseerd in een nieuw gebouw in de Piet Heinlaan, tegenover de Gereformeerde kerk. Toen in 1961 de familie Smit-Verheggen ging verhuizen naar een andere zaak, werd de mast met de sirene overgeplaatst naar de achtertuin van het huis aan de overkant. Daar woonde op nummer 18 schoenmaker Hein Kerkhoff, ook een brandweerman, met vrouw en dochter. De brandmelder werd geplaatst aan de voorgevel van het huis en werd wisselend bediend door man, vrouw en dochter. Niet iedereen had toen al telefoon om een brand te melden en ging daarom ook wel per fiets naar het meldpunt. Dan werd soms de sirene ook wel bediend door de melder. Dat veranderde in 1971 met de ingebruikneming van de stille melding aan de centrale meldpost van de brandweer.

Het korps was in de loop der jaren goed getraind en maakte een zelfstandig deel uit van het korps in Mijdrecht. In 1994 kwam daar plots een einde aan. De gemeenteraad ging akkoord met het voorstel van van B&W, voor het sluiten van de brandweerpost Amstelhoek. Als protest tegen de sluiting om die redenen, vroegen alle achttien vrijwillige brandweerlieden van Amstelhoek met onmiddellijke ingang hun ontslag aan. Daarmee kwam na veertig jaar vrijwillige dienstverlening in de woongemeenschap Amstelhoek, een einde aan dit sociale en zo noodzakelijke werk.

Vinkeveen anno 1906 (2)

door Fons Compier

In deze 2^e aflevering laten we turfwinning buiten beschouwing en komen de andere ambachten, beroepen en vormen van broodwinning aan de orde. Maar eerst wordt aandacht besteed aan enkele reacties op de 1^e aflevering, met name over het in deel 1 genoemde aantal inwoners van de Gemeente Vinkeveen & Waverveen in 1906, t.w. 3.866.

De twijfel omtrent dat aantal had te maken met een vergelijkbaar aantal, reeds zo'n 15 jaar eerder. Vandaar de plaatsing van een overzicht 1890 – 1930 op basis van gegevens uit de “Verslagen van den Toestand der Gemeente”, zoals aanwezig in ons onvolprezen Streekarchief aan de Croonstadlaan.

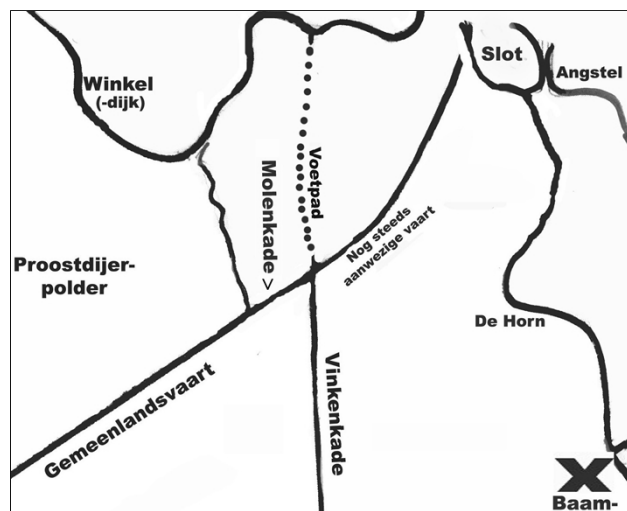
Ook door enkele Mijdrechtenaren werd aan het aantal van 3.866 getwijfeld: het zou betekenen dat Vinkeveen (& Waverveen) 100 jaar geleden méér inwoners telde dan (de gemeente) Mijdrecht. Met deze discussie zijn we gauw klaar; ook van de Gemeente Mijdrecht bestaan er ‘Verslagen van den Toestand der Gemeente’ en in het exemplaar over 1906 staan de volgende bevolkingsaantallen vermeld. Per 31.12.1905: Totaal: 3.511; mannen 1.765; vrouwen 1.746. | per 31.12.1906: totaal 3.510; mannen 1.764; vrouwen 1.746. Kortom, de Gemeente Vinkeveen en Waverveen telde 100 jaar geleden ruim 10% meer inwoners dan de Gemeente Mijdrecht. Dat houdt ook in, dat de dorpskern van Vinkeveen aanzienlijk meer bewoners had dan die van Mijdrecht. Immers, aan het aantal van 3.866 zal in slechts geringe mate zijn bijgedragen door Waverveen, terwijl naar verhouding méér inwoners van “Mijdrecht a/d Amstel” (Mennonietenbuurt

e.o.), De Hoef, Vrouwenakker en Blokland zullen hebben meegeteld in de Mijdrechtse 3.510 per ultimo 1906.

Minstens even interessant - als die “10 procent méér” van Vinkeveen- lijkt me het geringe verschil in aantal tussen de Mijdrechtse mannen en vrouwen (i.c.18) in vergelijking met dat van Vinkeveen, i.c. 96. Waarschijnlijk had dit met de veenderij te maken; na het seizoen (van april t/m augustus 1906) zijn kennelijk zo'n 50 veenarbeiders van elders in Vinkeveen achter gebleven om - als dat lukte - bij boeren in de (wijde) omtrek te gaan werken. (Uw) Betere verklaringen voor dit verschil vermeld ik gaarne in aflevering .3.

Een ander punt van discussie bestaat uit de in deel 1 beschreven situatie aan het eind – in N.O.- richting- van de Vinkenkade. Meerdere lezers achten de mogelijkheid aanwezig om langs de vaart in noordoostelijke richting naar De Horn te gaan, ter hoogte van het omstreeks 1860 afgebroken Slot Abcoude. Inderdaad is deze route aanzienlijk korter dan die via het voetpad. Edoch, in 1906 en ook daarna heeft de kade langs de vaart deel uitgemaakt van het particuliere boerenland van de familie Zeldenrijk en ging het hier dus niet om een openbare weg. Deze vaart in het verlengde van de Gemeenlandsvaart en de Molenkade kan het qua breedte (nu nog) met gemak opnemen tegen de rivier de Winkel, aan de oostkant van A2. De aanleg van deze snelweg heeft geleid tot een rigoureuze scheiding tussen de vaart en de Molenkade; daardoor

Jaar-ultimo:	Totaal-aantal:	Mannen:	Vrouwen:
1890	3.851	1.974	1.877
1895	3.990	2.071	1.919
1900	3.712	1.919	1.793
1905	3.802	1.954	1.848
1906	3.866	1.981	1.885
1910	3.960	2.053	1.907
1915	4.089	2.112	1.977
1920	4.238	2.195	2.043
1925	4.414	2.263	2.151
1930	4.369	2.275	2.094

wordt er geen samenhang meer aanwezig geacht tussen het water langs de kade in Vinkeveen en de vaart richting Abcoude. De tekenaars van eerdere drukken van de Falk- kaarten hadden daar ook last van: de vaart werd ten opzichte van de Molenkade steevast te laag ingetekend, aan de andere kant van de A2.

Ter afronding van de reacties aandacht voor de Heulbrug, die ik abusief aan het einde van de Heulweg de Ringvaart liet overbruggen: oud-secretaris Henk Strubbe maakte me er terecht op attent: dat had ik aan de Heulwegbrug moeten overlaten. Deze slordigheid biedt echter wel een ‘bruggetje’ naar het onderwerp van deze aflevering: ‘stel, dat de aanleg van de Heulwegbrug al in 1906 aan de orde zou zijn geweest, welk Vinkeveens bedrijf zou dan daarvoor in aanmerking zijn gekomen?!’.

Ambachten.

Afgaande op de grootte van de opdracht zou dat het bedrijf van de Gebroeders W. en C. Mulckhuysse geweest kunnen zijn; in de jaren rondom 1906 waren deze Gebroeders het actiefst bij het aanvragen van bouwvergunning, zeker als het ging om naar verhouding grotere werken, ook wel eens buiten de gemeentegrenzen. Kenmerkend voor deze aannemer – en voor de tijd - was de bouw een woonhuis aan de *Vinkeveensche Zuwe*’ bestaande uit woonkamer, logeerkamer, paardenstal, vouwkamer en wagenloods voor een ‘wasch- en klerenblekerij’. Uiteraard wordt met de Vinkeveensche Zuwe de Baambrugs(ch)e Zuwe bedoeld en op het Gemeentehuis was men er omstreeks 1906 opvallend bedreven in het vermijden van de officiële benamingen voor straten en wegen. “Achterbos(ch)” werd bijvoorbeeld vaak als de ‘Heerenweg in Proosdij’ aangeduid, het Waverveensche Pad als de ‘Waverveensche Zijweg’, de Cliffordweg als de ‘Heerenweg (te Waverveen)’ en de Botsholsedwardsweg als de ‘Schoolweg’.

Uit de bouw aanvragen in en rond 1906 valt vooral de kleinschaligheid op: aannemers zoals Verhaar, (Leendert) Mulckhuysse, Van Ackooij, Wagener en Driehuis waren toen voornamelijk bezig met de bouw van “bergplaatsen van vee” van een meter of 4 bij 3.5, waarin na oplevering alras geluiden van knorrende aard te horen waren: menig niet – agrariër hield zich 100 jaar geleden in Vinkeveen als schamele hoofdverdienste dan wel als bijverdienste bezig met kleinschalige varkenshouderij. Zo vanzelfsprekend was dat niet. In Mijdrecht bijvoorbeeld was de varkenshouderij ‘in de kom der Gemeente’ geregeld c.q. beperkt en was het hebben van mestverzamelingen verboden.

Vergelijkingen met Mijdrecht.

In absolute zin zeggen Vinkeveense ‘ambachtelijke’ cijfers van 100 jaar geleden natuurlijk niet veel; deze krijgen pas betekenis in een vergelijking en daarbij valt er aan het qua inwoners wat kleinere Mijdrecht niet te ontkomen.

Betekenis afkortingen:

V-1 = aantal ambachtslieden (‘bazen’) in Vinkeveen

V-2 = aantal volwassen arbeiders.

M-1 = aantal ambachtslieden (‘bazen’) in Mijdrecht

M-2 = aantal volwassen arbeiders.

Met méér inwoners in de dorpskern zou je in Vinkeveen eigenlijk méér ambachtslieden (dan in Mijdrecht) verwachten. Maar het tegendeel is het geval. Een globale vergelijking met Wilnis en Mijdrecht op basis van de bouw- en hinderwet-aanvragen duidt erop, dat het in Vinkeveen omstreeks 1906 niet erg wou vloten met (niet alleen) de ambachtelijke ontwikkeling. Dit beeld komt nog nadrukkelijker naar voren in nevenstaand overzicht, waarvan de gegevens ontleend zijn aan de

Ambacht	V-1	V-2	M-1	M-2
Bakker			8	7
Drukker			1	1
Horlogemaker			2	
Kleermaker	6	8	8	2
Koperslager	1	1		
Korenmolenaar			1	2
Kuiper	1	3		
Loodgieter			3	2
Mandenmaker	1	1		
Metselaar	5	5	9	20
Meubelmaker			1	2
Molenmaker			1	2
Rietdekker			1	3
Scheepmaker	9	20	5	13
Schilder	3	9	10	13
Schoenmaker	8	10	6	3
Smid	6	13	5	5
Tabakskerver			1	1
Timmerman	7	16	10	13
Touwslager			1	1
Wagenmaker	1	3	2	3
Zadelmaker			1	
Zeilenmaker			1	

verslagen –1906 van *den toestand der Gemeente*, van Vinkeveen & Waverveen en van Mijdrecht. Opvallend is het ontbreken van bakkers in de Vinkeveense opgave. Misschien was de te Vinkeveen bereide bakkerswaar daarvoor naar de smaak van het Gemeentehuis te weinig ambachtelijk van kwaliteit. De beroepsgroep van in ieder geval W. Compier (Nessersluis), C. Spaans (bij het Gemaal), A. Leeuwrik (aan het Waverveensche pad) en in Vinkeveen zelf J. Kerkhof (sinds 1892), J.C. Sparnaaij sinds 1894), G. Voortwist (sinds 1900) en hun collega met de toepasselijke naam Degenkamp (sinds 1902) wordt ook in latere jaarverslagen onvermeld gelaten.

De cijfers in het overzicht duiden erop dat Mijdrecht er plaatselijk economisch beter voorstond dan Vinkeveen. Het verschil bij “schilder” zegt in dit opzicht wel iets; Mijdrecht kwam 100 jaar geleden zelfs zichtbaar beter uit de verf.

Een aantal dat er bij Vinkeveen uitspringt, is dat van de 20 arbeiders bij de (9) scheepsmakers. En wellicht waren er in 1906 wel méér lui bij de scheepsbouw betrokken: de scheiding tussen scheepsmakers, smeden en timmerlieden vormde in sommige situaties een vage aangelegenheid: in ieder geval deden smeden zoals A. Korver en timmerlieden zoals G. Verhaar omstreeks 1906 ook aan scheepsbouw.

Bij de vestiging of uitbreiding van een scheepswerf was er 100 jaar geleden naast een bouwvergunning in ieder geval ook een hinderwetvergunning nodig vanwege het gebruik van ‘krachtwerktuigen’ zoals de overigens handmatig bediende ‘buig-, boor-, ponsch- en knipmachines’. Voor de middenin het dorp gevestigde scheepswerf Stefaan Kleijnzoon leverde de aanvraag van de hinderwetvergunning in 1905 bezwaren op van de zijde van de Gereformeerde kerk. Uiteindelijk kreeg hij vergunning onder voorwaarde dat er in de vergrote werkplaats geen ramen mochten worden aangebracht met uitzicht op het toegangspad naar het kerkgebouw. Daarnaast dienden de werkzaamheden in de werkplaats gestaakt te worden tijdens godsdienstoefeningen in deze Gereformeerde kerk. Vooral in drukke tijden zal deze scheepswerf misschien wel eens (in stilte) gebeden hebben dat men dat in de naburige kerk juist niet zou gaan doen.

Vinkeveen kende 100 jaar geleden in ieder geval wél 2 ‘wasch- en klerenbleekerijen’, namelijk van G.H. Hartsink aan de Baambrugsche Zuwe en sinds 1903 van D. Meijer, maar deze bedrijvigheid werd – terecht - niet als een ambacht gezien. Hetzelfde geldt natuurlijk ook voor het beroep van akkerbouwer.

De akkerbouw.

In de gemeentelijke rapportages wordt consequent onderscheid gemaakt tussen landbouw (= akkerbouw) en veeteelt. In Vinkeveen (Achterbos en Demmerik) werd vooral kaas gemaakt, bestemd voor de afzet op de markten in Woerden, Breukelen en Uithoorn. De akkerbouw was een exclusief Groot-Mijdrecht aangelegenheid; de ploegschaar kwam er in Vinkeveense gebieden zoals Achterbos(ch) en Demmerik niet aan te pas. In de Gemeenteverslagen van 1896-1906 staat alsmaar vermeld, dat de landerijen in de polder Groot Mijdrecht onder Waverveen bijna geen waarde hebben door de zware lasten die erop drukken. Pas in 1908 valt er een positievere tekst te lezen: “ten gevolge van de financiële regeling van het Waterschap met de schuldeisers zijn de landerijen in de Polder Groot-Mijdrecht zowel in koop als in huur stijgende”. De Boerenbond, i.c. de in 1902 opgerichte Coöperatieve landbouwvereniging *De Eendracht* te Waverveen telde dat jaar 34 leden, in 1903 44 leden en in 1906 39 leden. De vereniging stelde zich ten doel om het landbouwbedrijf in Groot-Mijdrecht te bevorderen en te ontwikkelen, o.a. door middel van het houden van besprekingen over landbouwbelangen, het aankopen voor gezamenlijke rekening van veevoeder, zaaizaden, meststoffen en andere benodigdheden voor de landbouw. Een van die ‘benodigdheden’ was de stoomdorsmachine, die al omstreeks 1900 in bedrijf was. In 1901 kwam daar een hekelmachine bij en in 1902 een hooischudder en een paardenhooihark. In de jaren vóór 1906 werden ook een zaaizaadmachine en een hulpmeststrooier aan de inventaris toegevoegd. Ik sluit niet uit, dat de beschikbaarheid van de zaaimachine en vooral de hooimachines heus wel eens tot ‘coöperatieve onenigheid’ zal hebben geleid: het ging daarbij immers om machines, die de meeste van de 39 leden tegelijkertijd nodig hadden.

Over problemen gesproken, als geboren en getogen ‘Groot-Mijdrechtse’ ben ik opgegroeid met armoedeverhalen met daarin steeds dezelfde drama-elementen en afloop: hard werken, weinig tot niks verdienen en tenslotte failliet gaan aan hoge polderlasten én slechte oogsten.

Die nauwelijks op te brengen polderlasten zijn een vaststaand feit, maar brachten de Waverveense akkers inderdaad zo weinig op?

Er zit wederom niets anders op dan een 1906-vergelijking met.... Mijdrecht. Complicerend daarbij: voor een deel vond de Mijdrechtse akkerbouw óók in Groot-Mijdrecht plaats en zal dus een negatief effect hebben gehad het totaalresultaat: de Westerlandweg- en Blokland opbrengsten zullen hoger zijn geweest.

Gewas:	Vinkeveen & Waverveen Aantal hectares	Vinkeveen & Waverveen Ha.- Opbrengst in HL	Mijdrecht Aantal hectares	Mijdrecht Ha. Opbrengst in HL
Aardappelen	3,50	125	15,00	235
Bonen	14,00	26	35,50	34
Erwten	15,00	27	5,00	30
Haver	126,00	38	37,50	45
Mosterdzaad	92,00	12	50,00	17
Rogge	205,00	25	81,00	32
Tarwe	2,50	20	5,50	35

Het verschil in hectoliteropbrengst bij de aardappelen en de tarwe is weliswaar dramatisch, maar gelet op het geringe aantal hectares van Vinkeveen & Waverveen, zijn deze twee oogstresultaten niet zo relevant, in tegenstelling tot de haver en vooral de rogge. De Mijdrechtse oogsten leverden in 1906 resp. 18,4% en 28% méér op dan in de naburige gemeente; de jaren vóór en na 1906 vertoonden overigens een min of meer vergelijkbaar beeld. Desondanks vormde de Mijdrechtse akkerbouw beslist geen vetpot; het bouwland aldaar maakte 100 jaar geleden niet voor niets plaats voor weiland, ondanks het aldaar vaak optredende mond- en klauwzeer bij evenhoevig vee. Met een veel geringere oogst - 18,4 tot 28% minder is dramatisch veel - kan het eigenlijk niet anders dan dat 'er geld bij moest', bij de akkerbouw in Vinkeveen en Waverveen in 1906, geld dat er wellicht al niet meer was...

Het kroegwezen

Als de rogge te nat was geworden voor de oogst, had de wanhoop daarover kunnen leiden tot overvloedige gerstenatconsumptie, in een lokale gelagkamer.

Dit brengt ons bij de laatste beroepsgroep i.c. die van caféhouder. Als we sommige – hardnekkige-verhalen moeten geloven, wemelde het in Vinkeveen anno 1906 van de kroegen e.d., waarin de veenarbeiders werden uitbetaald, met als gevolg dat

zij hun zuur verdiende weekloon meteen voor een belangrijk deel opdrongen. Dat de veenarbeiders in Vinkeveen in de kroeg werden uitbetaald, is en blijft een onbewezen en onwaarschijnlijke aangelegenheid. Waarschijnlijk worden er te gemakkelijk veenkoloniale wantoestanden op de Vinkeveense situatie van toepassing verklaard. En het valt te weerleggen dat het in 1906 van de kroegen wemelde: in oktober 1905 verleende het College van B & W aan een aantal winkels en gelagkamers vergunning tot de verkoop van alcoholhoudende drank. Daar waren er slechts 6 bij voor de houder van een 'gelagkamer'; 4 in Vinkeveen en 2 in Waverveen: met dat 'wemelen' viel het dus wel mee!

Afrondend nog een 'defensieve' opmerking, want er zal zich vast wel een opmerkelijke oud-akkerbouwer aandienen met een vraag in de trant van: "jij had het over de aanschaf in 1901 van een hekelmachine, maar.... ik zie bij de gewassen helemaal geen 'vlas' vermeld staan; wat hadden ze in Waverveen dan aan die dure hekelmachine?" Ik heb geen idee, of eigenlijk toch wel: zo'n machine kun je ook bij de hennep-oogst gebruiken; zal veldwachter Bos misschien niet goed opgelet hebben? Hoe dan ook, in latere jaren na 1906 vermelden de 'Verslagen van den toestand der Gemeente' van Vinkeveen & Waverveen geen gegevens over de vlasoogst. Daarin wordt sinds 1904 wél melding gemaakt van een bloembollenveld van 1,25 hectare, een schuchter begin van de tuinbouw in Vinkeveen. Daarover méér in de volgende aflevering van "Vinkeveen 1906".

De in dit artikel meermaals genoemde 'Verslagen van den toestand der Gemeente' (van Vinkeveen & Waverveen en van Mijdrecht) vormden de belangrijkste geraadpleegde bron, naast de hinderwetvergunningen - dossiers, zoals aanwezig in het Streekarchief te Mijdrecht.

Verzamelen als hobby

door Marian Sterenburg

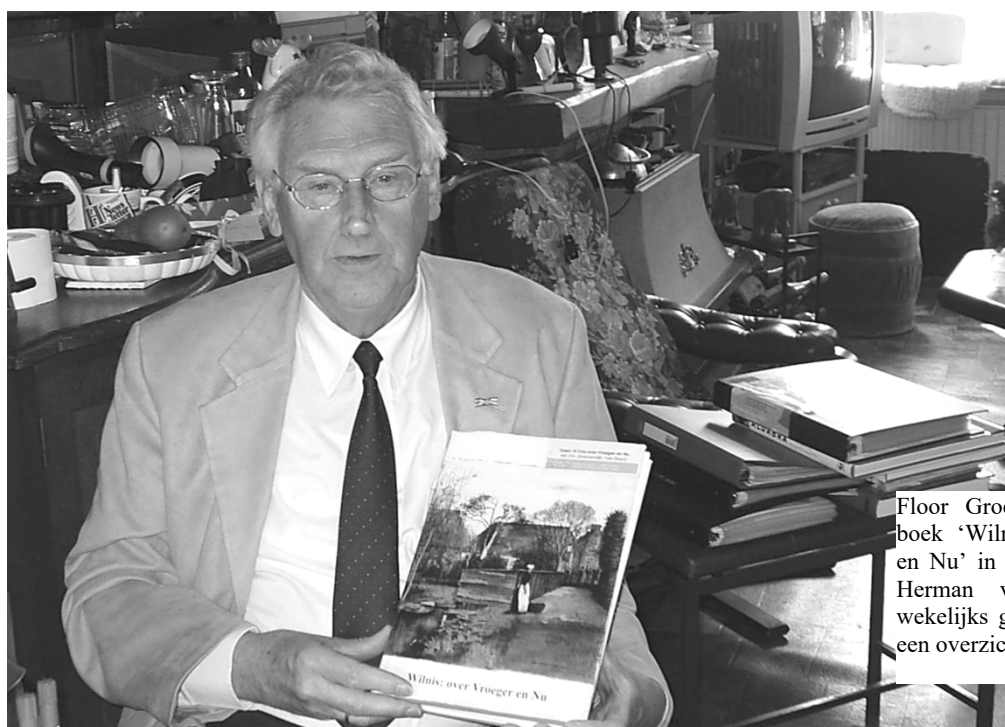
Een groot aantal inwoners in De Ronde Venen heeft 'verzamelen' als hobby. Uit die verzamelingen is vaak een heel stuk geschiedenis af te lezen. Af en toe belichten we in de Proosdijkoerier zo'n hobbyist. Dit keer Floor Groenendijk. Hij spaart alles op familiegebied. Ook zet hij zich in voor het behoud van de natuur.

„Ik heb de hoge zijden hoed van m'n grootvader en de wandelstokjes van m'n oom die kinderverlamming had”, aldus de Wilnisser Floor Groenendijk, „Maar ook veel foto's en dia's van boerderijen en gebouwen waar mijn voorgeslacht gewoond heeft.” Floor spaart alles wat met zijn familie te maken heeft. Hij heeft de stamboom van zowel vader- als moederszijde kunnen natrekken tot het jaar 1600. Hij is geboren in Nieuwkoop. Op 6 jarige leeftijd verhuisde hij met zijn ouders in 1940 naar Wilnis. „Vanaf de jaren 50 ben ik geïnteresseerd in afkomst. Een aantal jaren geleden heb ik een familiereunie georganiseerd waar 70 mensen kwamen.” Groenendijk kwam in 1966 werken bij de toenmalige gemeente Wilnis, waar hij onder meer met milieu en de uitvloeisels van de ruilverkaveling te maken kreeg. In 1970 nam hij het initiatief tot de oprichting van een hengelsportvereniging, die als voornaamste doel heeft het verzamelen van een groot gebied waar de visstand en de waterkwaliteit op peil te gehouden wordt. Niet alleen het waterrijke gebied rond Wilnis wilde hij zo beschermen. Toen er aan de Bovendijk gelegenheid kwam op een stuk weiland te kopen, stond hij aan de wieg van de Stichting De Bovenlanden, die de grond aankocht en de bovenste grondlaag verwijderde. Daardoor kwam de schrale

grond terug, die het vroegere landschap kenmerkte. De stichting bestaat vanaf 1985 en alle elementen die vanouds in het gebied aanwezig waren zijn inmiddels weer teruggekeerd. „Het is onvoorstelbaar hoe in korte tijd begroeiing op de kale grond terugkomt van onder meer Orchis en Zonnedaauw, planten die al lang verdwenen waren in Wilnis”, zo zegt hij.

In 1996 vroeg Van Soest hem of hij wilde helpen bij het samenstellen van een boek over de dorps historie van Wilnis. Dat werd 'Wilnis: over Vroeger en Nu'. In 1999 kwam het boek uit. De beschikbare gegevens werden per onderwerp gesorteerd en aanvullende informatie werd ingewonnen bij geïnteresseerden en oudere inwoners die nog uit hun herinnering wisten te putten. „Alle papier die we er over hebben, bewaren we bij Van Soest thuis, net als andere plaatselijke en regionale gegevens die het bewaren waard zijn. Ik zelf heb thuis alleen mijn eigen familieverzameling”, zo zegt hij.

De historische vereniging houdt zich aanbevolen voor foto's, brieven, kranten of ander historisch oud materiaal, dat dan een plaatsje kan krijgen in het archief van de vereniging of waarvoor de leden verzamelaars weten. Dus voor wie opruimt: denk eerst even aan de Proosdijlanden.

Floor Groenendijk met het boek 'Wilnis: over Vroeger en Nu' in de huiskamer van Herman van Soest waar wekelijks gewerkt wordt aan een overzichtelijk archief.

De gemeentepagina uit 1795

samengesteld door Fred de Wit

Wanneer er in 1795 een gemeentelijke pagina zou zijn geweest dan hadden onderstaande mededelingen van het gerecht Mijdrecht er in kunnen staan

Geen kermis en jaarmarkt te Mijdrecht

1 augustus 1794. Door de schepenen van Veen en Vermeer is aan de Schout verzocht een vergadering te beleggen om een Propositie nopens de aanstaande kermis te doen. Werd door denzelfden aan de vergadering van Schout en Schepenen voorgesteld om terzake van de benauwende omstandigheden der tijden – bijzonder ook wegens de situatie van 't lieve vaderland – de aanstaande kermis of jaarmarkt te verbieden en dus ten spoedigste in de couranten te doen adverteren dat in dit jaar alhier geen kermis of jaarmarkt zijn zal. Waarover gedelibereerd zijnde werd bij meerderheid bovengemeld aangenomen en daartoe besloten zoals dan ook de secretaris werd gelast de genoemde advertentie direct te plaatsen. Tevens is besloten om de Weledele Gestrenge Heer Baljuw dezer proosdij hiervan terstond kennis te geven.

Toelichting

Waarom stelden schout en schepenen (burgemeester en wethouders) dit voor? Het was inderdaad onrustig in het vaderland. De patriotten waren naar Frankrijk gevlucht omdat de Pruisische koning, zwager van stadhouder Willem V, met zijn troepen hem te hulp was gesnel. Maar stadhouder Willem zat nog steeds niet vast in het zadel. Het volk bleef morren en plunderingen en roof waren aan de orde van de dag. Hieraan namen zelfs zijn eigen soldaten deel. Bovendien bleef de Franse dreiging nog steeds aanwezig want op 25 februari 1793 hadden zij de stad Breda veroverd. Angst voor ongeregelde zaken zal dus bij dit besluit een belangrijke rol hebben gespeeld.

Nieuw ambtsgebed

14 februari 1795. In de vergadering van het revolutionair comité van 14 februari 1795 is een gebed ontworpen en goedgekeurd om bij het openen van elke vergadering te bidden. Het is van deze inhoud:

Alwijs Opperwezen! Wij, die hier in de naam van het volk dezer plaats, tot de waarneming hunner belangen vergaderd zijn, smeken ootmoedig: dat het U behage moge! Door Uwen Geest onze vermogens zodanig te verlichten en te versterken dat wij die plicht allesints getrouw kunnen vervullen.

Toelichting

Het ambtsgebed heeft in de raad van Mijdrecht met een korte onderbreking 200 jaar bestaan en is op het einde van de vorige eeuw, mede door de ontkerkelijking, vervangen door een moment van bezinning.

Inkwartieringsgelden vastgesteld

27 maart 1795. Met de kapitein van de hier gekantonnerde artilleristen is gesproken over de vertering welke dezelve in hun logementen behoren te betalen en is zulks bepaald op 28 stuivers per man in de week, hetgeen dan ook aan de volke alhier gepubliceerd is.

Toelichting

De Franse troepen waren er om bekend. Hun verteringen liepen de pan uit en van overal kwamen hierover klachten binnen. Vandaar dat een duidelijke afspraak nodig was. Toen de patriotten het in ons land voor het zeggen kregen, sloten zij een verdrag met Frankrijk, waarbij Nederland een "schadeloosstelling" van honderd miljoen gulden aan de Fransen moest betalen. Bovendien verplichtte de Bataafse Republiek zich om een bezettingsmacht van 25.000 Franse soldaten te onderhouden en te verzorgen. Maar de Fransen namen een loopje met ons want er kwamen 200.000 militairen. Deze soldaten waren uitgehongerd en hadden geen kleren meer aan het lijf. De bevolking sprak daarom van de "sans culotten", de mannen zonder broek. Zodra ze op krachten waren gekomen en van een nieuwe uitrusting voorzien, vertrokken ze weer naar Frankrijk om plaats te maken voor een nieuw contingent armoedzaaiers.

Inleveren van geweren

12 december 1795. Tijdens de vergadering van het comité werd besloten om a.s. dinsdag van die personen welke voor vijanden des vaderlands en de vrijheid bekend staan of welke tenminste verdacht worden gehouden tegenstrevers der actuele regeringsvorm te zijn deszelve geweren die ze mochten hebben op te eisen.

In de kracht der voorgaande besluiten zijn hedenmiddag reeds verscheidene geweren opgehaald waaronder zelfs met scherp geladene die alhier in het Rechthuis opgeborgen zijn. Tevens zijn opgehaald van: Gerrit van Slochteren een snaphaan, Cornelis van Gijn een sabel met deszelfs schede, Verstraaten een snaphaan, de kolf van een snaphaan,

een pistool met een dubbele loop en een hartsvanger (een lang jachtmes). Van Klaas Slof een pistool, Cornelis Groenendijk een snaphaan, Dirk Meijer een snaphaan zonder slot, Jan van 't Kruis een snaphaan, Klaas versluis twee snaphanen, Cornelis Stofberg een sabel zonder schede, Ary Slof een snaphaan, Hendrik van de Geer twee snaphanen. Cornelis van der Does verklaarde onder ede zijn geweer weggegeven te hebben. Hendrik Stichter, Jan Plooy, Frederik Loveman en Dirk van Doorn beweerden geen geweer te hebben. Pieter van Es junior en Klaas Benekamp leverden zelf hunne geweren in.

Toelichting

Het in het bezit hebben van wapens was in die tijd voor iedereen toegestaan. Dit hield echter wel een gevaar in. In Mijdrecht en ook in andere delen van het land bleken er toch nog velen prinsgezind te zijn en aanhangers van het oude regime. Vandaar dat de municipaliteit het zekere voor het onzekere nam en besloot van hun tegenstanders de wapens in te nemen. Een snaphaan is een schietgeweer, jachtgeweer, pistool of buks dat zich van vroegere vormen onderscheidde doordat het afging door het overhalen van een haan op een vuursteen. De naam is vermoedelijk afgeleid van het oude woord snap of snep wat vuursteen betekent. Het woord snaphaan had vroeger ook nog twee andere betekenissen. Het was de naam van een munt met de waarde van 5 a 6 stuivers en een stuikrover of vrijbouter werd eveneens een snaphaan genoemd.

Jan Plooy bij municipaliteit ontboden

12 december 1795. De municipaliteit heeft van diverse personen berichten bekomen dat ten huize van Jan Plooy des avonds samenkomsten plaats hebben van kwalijkgezinde en oranjeminnende burgers die kwasie onder het mom van couranten te lezen aldaar vergaderen maar door allerlei uitdrukkingen, gebaren en gedragingen zich als vijanden van de herstellende vrijheid van het vaderland genoegzaam doen kennen en op ieder evenement dat onze broeders der Fransen van de keizerlijke troepen enige tegenspoed geleden hebben zich levendig tonen en hartelijk blijde zijn. Dat Maarten van Eijk en deszelfs zoon beurtelings het voorlezersschap der couranten en dus eigenlijk het oplezende aldaar waarnemen en deze samenzwering allergevaarlijkst voor Mijdrecht zoude kunnen worden. Voor de municipaliteit is dan ook Jan Plooy ontboden die dan ook werd aangezegd om nimmer weder enige Cabalen te zijnen huize op te houden, ten minste niet meer dan 2 a 3 mensen bij hem te doen zetten om couranten te lezen en nooit ten nadele van 's lands vrijheid en burgerrechten te spreken op straffe van dadelijk uit de gemeente te worden gedelegeerd.

Toelichting

Jan Plooy en zijn krantenlezers zullen ongetwijfeld zich afgevraagd hebben wie hun heeft verraden. Het begrip "Vrijheid" had al binnen een jaar een heel andere betekenis gekregen. Zelfs in de huiskamers mocht het nieuwe bewind niet meer worden bekritiseerd. Ouderen onder ons zal dit doen denken aan de Duitse bezetting van ons land, toen dit soort samenkomsten ook werd verboden. In dit geval ging dit verbod uit van de plaatselijke overheid, die geen enkele kritiek op haar beleid toestond.

Verslag van het comité

7 april 1795. Het comité heeft een aanschrijving ontvangen van de provisionele representanten waarbij verzocht werd maatregelen te nemen wanneer de uit Holland verbannen Willem Bilderdijk zich hier mocht ophouden, waaromtrent nauwkeurig door de municipaliteit zal worden gelet. De sedert gepasseerde Vrijdag alhier gekantonnerde Fransen zijn wederom naar Amsterdam vertrokken. Vastgesteld werd dat Wilnis en Oudhuysen nog geheel geen inkwartiering hebben gehad en dat dit gerecht sedert de revolutie daarmede onafgebroken belast is. Besloten werd daarom aan de provisionele representanten een verzoek te doen om van de hier ingekwartierde kantonniërs een evenredig aantal naar Wilnis en Oudhuysen te detacheren teneinde daar ook de leuze van gelijkheid in praktijk te brengen.

Toelichting

Willem Bilderdijk was een dichter en geleerde. Hij wierp zich op alle denkbare takken van wetenschap: oude en moderne talen, wiskunde geologie, rechten en krijgskunde. Hij was vurig oranje gezind en vestigde zich als advocaat in Den Haag. Hij verdedigde zeer veel partijgenoten o.a. Kaat Mossel, die in Rotterdam altijd bij anti-patriottische opstootjes een hoofdrol vervulde. Hij weigerde in 1795 de eed van trouw aan het nieuwe bewind af te leggen en moest daarom naar Londen uitwijken. In 1806 keerde hij terug naar ons land waar hij koning Lodewijk Napoleon onderwees in het Nederlands. Mijdrecht had het voortouw genomen bij de Bataafse Revolutie. Wilnis en Oudhuizen toonden zich minder enthousiast en voelden ook niets voor een inkwartiering van troepen die de revolutie zouden moeten bewaken. De kosten en de lasten van de inkwartiering begonnen de Mijdrechtse Municipaliteit echter op te breken. Vandaar dat men probeerde een gedeelte daarvan op Wilnis en Oudhuizen af te schuiven.

Best wat reacties ontvangen naar aanleiding van het artikel over 80 jaar voetbalgeschiedenis. Wat bij het praten over het verleden tijdens interviews en bij reacties naar aanleiding van een historisch artikel vaak opvalt, is dat herinneringen zo snel vervagen. Wat je als kind in je schooljaren opmerkt blijft veel langer hangen dan gebeurtenissen in de jaren daarna. Het gaat dan om de normale dingen om je heen. Niet de schokkende dingen, want die vergeet je meestal nooit.

Reactie Riet Pietersen

Zo herinnerde Riet Pietersen zich als meisje dat haar moeder (meisjesnaam Verdam) zo vaak over voetballen praatte en er veel over wist te vertellen. Logisch, want zij woonde destijds naast het toenmalige voetbalveld van MVV. De grond was van haar grootvader E. C. (Elbert) Verdam. (en niet Van Dam zoals vermeld) Genoemd voetbalveld lag op de plek waar nu de gemeentewerf staat en niet waar nu Karwei zit.

Reactie Gert Bos

Voor wie pagina 42 opslaat. De spelers op de foto zijn. Bovenste rij vlnr: F. Bos, J. Winters, H. de Vries, J. Kranenburg, D. Felix. Midden: NN, D. Winters, G. Verweij. Onder: W. Meijer, H. Meijer en J. van Linden.

Reactie Mw Kamp-Van Ankeren

Een telefoontje uit Ermelo van Mw. Kamp-Van Ankeren laat weten dat het jaartal (1925) vermeld bij de foto op pagina 40 niet erg waarschijnlijk is. De foto's op pagina 40 en 42 tonen dezelfde spelers. De spelers op pagina 40 zouden dan 35 jaar ouder zijn dan die op pagina 40, maar daar zien ze niet naar uit. Dat jaartal klopt inderdaad niet. Het is ons echter verbaal doorgegeven, en niet bevestigd. Zoals gezegd: "Herinneringen vervagen".

Reactie Kees Kooijman

Toen dit nummer al was opgemaakt belde Kees Kooijman. Hij had het maartnummer van iemand gekregen omdat het over voetbal en dan vooral over Stormvogels ging en daar had de 72 jarige goede herinneringen aan. We hebben het meer gehoord. Goed gelezen bladen gaan van hand in hand en daar schaat De Proosdijkoerier zich ook tussen. Bij het zien van de foto's waarop spelers van Stormvogels herkende Kees nog veel gezichten.

De foto op pagina 41 toont linksboven Toon Valentijn, daarnaast staat de geestelijk adviseur. Dat was een kapelaan die regelmatig met het elftal meeging. Vierde van links op de bovenste rij is Harrie van Nieuwkerk, de zesde van links is diens broer Jan van Nieuwkerk. De speler die met zijn hoofd tegen de schouder van keeper Peter van Eijk leunt is een van Samsom.

Ook de foto op pagina 45 komt hem bekend voor. De lachende derde van links is Cor de Zwart. Hij leunt op de schouders van Theo van Rijn. Naast Piet van Balgooi, uiterst rechts staat Hannes Zaal.

Van de foto op pagina 50 bezit Kees Kooijman nog het origineel. De twee van links op de onderste rij is niet T. Berk, maar Arie Berk.

Reactie Engeltje Van Kreuningen

Dat ons blad ook over de grenzen met aandacht wordt gelezen, blijkt uit een brief welke de redactie uit Duitsland ontving van mevrouw Engeltje van Kreuningen naar aanleiding van het proces van Jan van Kreuningen tegen Gerard Veerhuis.

Een leuk verhaal was dat over "Het proces van Gerard Veerhuis tegen Jan van Kreuningen". Omdat ik zelf de stamboom uitgezocht heb, en alles vastgelegd in een boek, wist ik dat er in 1812 geen Van Kreuningen was die Jan heette. Tenminste een Jan van Kreuningen die iets te maken had met de Mijdrechtse Van Kreuningen van nu. Of ik die Jan vergeten was? Gelukkig niet! Er zijn twee stammen Van Kreuningen. De jongste zijn de afstammelingen van Leendert Kreuning uit Hilversum, gestorven omstreeks 1680. Dat zijn de Van Kreuningen die in en om Mijdrecht wonen. Ik behoor ook tot die stam. De oudste stam zijn de nakomelingen van Arent Gruninck, gestorven omstreeks 1650, (in ? Soetermeer). De nakomelingen heten nu Van Kreuningen, Van Greuningen, Van Groningen en Van Kruijningen. en wonen in Alphen a/d Rijn en "Het Groenen Hart". Jan van Kreuningen, waarover in de Proosdijkoerier wordt geschreven, stamt af van Arent Gruninck. Wat ik niet wist, is dat zijn vader ook al in Mijdrecht woonde. Wel had ik zijn broer Jacobus gevonden. Jacobus, geboren te Capelle a/d IJssel, huwde in 1782 te Mijdrecht met met Alida van Halteren, jongedochter van Schoonhoven. Ik vroeg me al af waarom Alida van Halteren in Mijdrecht was en had gehoopt een link te vinden naar onze stam. Maar na het verhaal in de Proosdijkoerier ben ik nog eens aan het zoeken geweest in "Genlias". Daar komt Jan als Jan van Greuningen voor. In mijn boek komt hij als van Kreuningen voor, gedoopt 5 november 1747 te Capelle a/d IJssel. Dus in 1812 was hij 65 jaar oud. Zijn ouders waren Michiel Jacobsz, Kreuning (Kruijning), geboren 1723 en Hillegard van den Toren, gedoopt 13 januari 1726 in Waddinxveen. Jans grootouders waren Jacob Ariens van Kruijningen en Jannetje Giele de Knecht. De rest is te vinden in het boek over de familie van Kreuningen dat aanwezig is in het archief van de Historische Vereniging De Proosdijlanden in het gemeentehuis te Mijdrecht.

Een kolfje naar uw hand?

Aansluitend op de ledenvergadering van dinsdag 21 november a.s. zal de heer C. van Woerden, slotvoogd van het kasteel Loenersloot, een inleiding verzorgen over de oude nederlandse volkssporten colf en kolf, ofwel “early golf” zoals deze oude sporten in golfkringen doorgaans worden genoemd. De heer Van Woerden is de auteur van het aantrekkelijke boekje ‘Kolven, het plaisir sig in dezelve te diverteren’. Dit boek werd in 2002 uitgegeven door De Kolfclub Utrecht St. Eloyen Gasthuis en is niet in de handel verkrijgbaar. Voor ons zal hij een aantal meenemen, die gekocht kunnen worden voor € 15,- per stuk. Bij de lezing behandelt de heer Van Woerden ook enkele aanverwante sporten. Hij laat ons dia's zien en brengt verschillende kolfattributen mee. Het is bijna niet meer voor te stellen welke plaats eerst het colf en later het kolfspel in de lage landen en de koloniën eens innam. De nog steeds gebruikte uitdrukking een ‘kolfje naar uw hand’ moet echter toch te denken geven. Was het een spel en wie spelen dat nu nog en waar?

De spreker, regent van het St. Eloyen Gasthuis in Utrecht en lang voorzitter van de kolfclub aldaar, weet er aanstekelijke verhalen over te vertellen.

Kasteel Loenersloot

Terugblik

Het bezoek aan het Slot Loenersloot was een enorm succes. Door overintekening hebben we helaas vele tientallen leden moeten teleurstellen. Het is niet verwonderlijk dat de belangstelling zo groot was (er waren 160 gegadigden), want dit zeer oude kasteel spreekt tot ieders verbeelding. Men vraagt zich af hoe het er van binnen uit ziet. Is het gemoderniseerd of is het net zo kaal en oud aandoend als de buitenkant? Is de keuken nog steeds in het souterrain of is deze naar boven verplaatst? In vroeger tijden mochten immers de bedienden niet op gelijke hoogte verblijven als hun (adellijke) heren. Was en is er verwarming in het huis enz. Op veel van deze vragen heeft de slotvoogd, de heer Van Woerden, antwoord kunnen geven.

Vanaf de 16e eeuw tot 1661 bezaten de Amstel van Mindes, de vroegere bewoners van het slot, ook een stadshuis aan de Nieuwe Gracht in Utrecht, ‘Loenersloot’ geheten. Achter een gesloten poort op deze gracht, bevinden zich nu nog een groot huis, een kerk, een voormalig klooster, een school en een grote tuin.

In de 18e eeuw werd de voorburch met het poortgebouw gesloopt. Aan de westkant moest ook de weermuur met de ophaalbrug verdwijnen. Daar is nu de tuinmuur met stenen vazen, vanwaar onze rondleiding begon. De huidige eetkamer was eertijds de vrouwenkamer. Dit was het enige vertrek waar gestookt kon worden. Het oude behang, wat er nog steeds gedeeltelijk op zit, leeft als het ware. Alles wat er in die tijd aan wild gegeten werd, was daar op geschilderd. Ook werd er aandacht besteed aan de hond (in de pot). Volgens de heer Van Woerden leek het nieuwe behang in deze kamer, met dezelfde voorstellingen, op een vrouw die cosmetische chirurgie heeft ondergaan. De ernaast gelegen kamer heeft vijf deuren, wat natuurlijk heel bijzonder is. De ruimte is in vele kleuren groen geschilderd. Het vermoeden bestaat, dat men zich steeds niet kon herinneren welke kleuren er gebruikt waren.

Tegenwoordig bevindt de oude keuken zich op dezelfde verdieping als de andere vertrekken. Ook is men begonnen met het aanleggen van centrale verwarming. Verder heeft men het kasteel gelaten zoals het vroeger was.

Het kasteel wordt nu beheerd door de Stichting Kasteel Loenersloot. Het wordt deels bewoond en incidenteel gebruikt voor sociaal-culturele doeleinden, maar verder niet geëxploiteerd.

Voor de leden, die mee konden is het dus een unieke excursie geweest. De heer Bemelman uit Vinkeveen schrijft hierover: “Gedurende de halve eeuw dat wij in Vinkeveen wonen, zijn wij vele malen langs het kasteel Loenersloot gekomen en hebben ons vaak afgevraagd welk verhaal hiermede verbonden zou zijn en of het nog bewoond is. We hebben nooit kunnen vermoeden, dat wij nog ooit de gelegenheid zouden krijgen een excursie mee te mogen maken. Het was een interessante en leerzame tocht door de eeuwen heen. We hebben er van genoten.”

Nieuwe leden sinds mei 2006

Dhr. C.F.M. Compier Waverveen
Dhr. N. Nederhof Brielle
Mevr. L. Rijlaarsdam Wilnis
Dhr. Jac. v.d. Wilt Mijdrecht
Dhr. A. Verweij Mijdrecht
Dhr. J.M. v.d. Berg Mijdrecht
Mevr. M. Verkaik-Posdijk Mijdrecht
Dhr. F.T. van Eijk Mijdrecht
Dhr. B.A. Zaal Wilnis
Dhr. H. de Haan Wilnis
Dhr. J.A. Beeker Mijdrecht
Mevr. Tideman-Florijn Wilnis
Dhr. R.J. Taubert Mijdrecht
Dhr. J. van Wijk Mijdrecht
Mevr. J.M. Valentijn Mijdrecht